ANTIMARTINVS,

SIVE

Monitio cuiuſdam Londinenſis ad *Adoleſcentes vtriúſque Academiæ*, contra perſonatum quendam rabulam, *qui ſe Anglicè*

MARTIN MARPRELAT,

Hoc eſt,

Martinum Μαστιγάρχον, ὃ μισάρχει vocat.

Rom. 16. verſ. 17.

Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας· καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν.

LONDINI,

Excudebant Georgius Biſhop,

& Radulphus Newbery.

Anno Domini,

1589.

Br 1735.228*

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY
OF F. L. GAY
NOV. 3, 1916

PERPVLCHRAM iuuentutis educandæ curam Perſæ veteres mihi videntur habuiſſe. Apud quos morem fuiſſe dicit Xenophon, vt illorum pueri non ſolùm ſub diligentiſſimis præceptoribus iuſtitiam diſcerent; ſed & in ſenum conſpectu ſemper luderent. Hanc enim ob cauſam euaſerunt rerum æſtimatores peritiſſimi, nec non in omni vitâ temperatiſſimi modeſtiſſimíq;. Vtinam etiam Anglorum diſciplinam hoc nomine mihi prædicare liceret, laudaréq; apud nos tùm Senum in adoleſcentibus inſtituendis ſolertiam, tùm Adoleſcentum in Senibus imitandis pietatem.

Sed mores noſtri quanto hîc ſunt ſolutiores; tanto maiorem gratiam merẽtur illi, quos non lex vel conſuetudo cogit, ſed ſua voluntas potiùs ſuadet fructus ingenij ſui multo labore longáq; experientiâ conquiſitos tyronibus delibandos exhibere. Hoc autẽ cum in omni ſcientiâ ſit laudabile; tum maximè in ijs ſtudijs, quæ ſpectant animæ ſalutem; nec tam iſtius vitę commodis, quàm futuri ſæculi gaudijs inſeruiunt: præſertim his temporibus, quæ tam diſcrepantes religionum varietates pepererũt, & in tam multiplices opiniones mentes noſtras diſtraxerunt; vt (tanquam liqueſcentibus iam cœlis, vltimóq; fine rerum imminente) priùs vniuerſi rationem noſtrorum operum Chriſto Iudici reddituri, quàm pauci in diuini cultus vnitatem coituri videamur. Nam in omni Rep. religionis cura ſemper antiquiſſima eſſe debet, primóq; loco rerum diuinarum adminiſtratio probè conſtitui; deinceps reliqua vitæ bona tanto celeriori pede ſubſequentur.

Hoc mihi diu multúmq; cogitanti; ſereniſſimæq; Principis noſtræ ſummam in Euangelio hîc plantando ſanctitatem, vigilantiſſimam in ſtabiliẽdo curam, ardentiſſimum in propagando ſtudium perpendenti, profligatiiſſima iam pridem planéq; execranda viſa eſt illorum hominum impietas, qui receptam eccleſię noſtræ diſciplinam obruunt ſuis ineptijs, eiúſque ſtatum diuturnâ pace mirificè iam confirmatum, inauditarum nouitatum inuectione peruellunt ac demoliuntur. Quam ipſorum tam inſignem audaciam, cùm nec clementiſſimæ prudentiſſimorum virorum monitiones retardare poſſint, nec leges cohibere: proximum tanti mali remedium hoc mihi videtur; vt, ſi qui ſint, quos hæc labes adhuc non infecit; illorum animi præoccupentur, quantùm fieri poteſt; & tam peſtiferæ turpiſſimorum errorum contagioni præcludantur. Huic verò non aptior eſt locus, quàm vtráq; Academia, quę tanquam fontes ſunt, vnde tota Reſp. doctrinarum ſalubritate religioníſq; puritate riganda eſt. Ipſi enim fontes ſi fecem contraxerint, riuuli quidem ab ipſis dimanantes ſynceritatem ſuam retinere non poſſunt.

Cùm igitur nuper exortus ſit quidam perſonatus *Martinus*, qui pręceſſorum ſuorum futili leuitati ſummam etiam dementiam, ac petulantiſſimam maledicendi licentiam adiunxit; libellóſq; ſuos mendacijs, conuicijs, omníq; nequitiæ genere refertiſſimos (neſcio quibus è latebris) in vulgus emiſerit: ſtatim timere cœpi, ne in mentes veſtras (Iuuenes Academici) ex improuiſo poſſet influere, ſenſúſq; veſtros non ſatis adhuc confirmatos & perfectos, ſuis turpiſſimis illecebris deprauare.

Quamuis igitur plurimos eſſe minimè dubitem, qui non ſolùm maiori ſcientiâ, ſed & eloquentiâ lon-

gè

gè ſplendidiore veſtros animos contra nefarias *Martini* aſtutias præmunire ac corroborare poſſent: quòd tamen aliorum induſtriam vel ipſe labor frangat, vel inuidia retardet, vel acerbiſſima *Martini* lingua deterreat, vel fortè grauiſſimæ Reip. occupationes impediant: Ego quidem omnium infimus duxi pertentandos hoc in genere meos neruos; viriſque doctiſſimis exponendum, quanto meliùs hoc onus ipſi in ſe ſuſcepiſſe potuiſſent, quàm mihi frigido nimis & ieiuno Patrono reliquiſſe. Cùm viderint enim hanc cauſam exiliter à nobis tractatam, quam ipſi ſcitiſſimè peroraſſent: non tam ægrè ferent mihi in eâ ſuſcipiendâ defuiſſe conſiderationem, quàm ſibi ipſis in negligendâ beneuolentiam.

Flagitare etenim videtur (optimi adoleſcentes) non Academiarum tantùm, ſed & totius noſtrę Reip. ſalus, vt aliquis huic audaciæ ſeſe obijciat; vóſque, quibus ille maximè cupit imponere, de vafrâ ac malitioſâ illius verſutiâ præmonere. Non quòd vobis ipſis literæ multæ, non quòd acutiſsima ingenia deſint: ſed quòd tales adhuc per veſtram ætatem ſitis, qui rectiùs poteſtis de verborum delectu atque orationis virtutibus, quàm de rerum pondere ac momento iudicare. Nec moleſtè (quæſo) feratis hanc noſtram ſuſpicionem in eo, quòd verborum lenocinijs vos capi poſſe putem; cùm vltima omnium celſiſſimáque prudentia ſit in rebus abſtruſis, præſertim in theologiâ, verum à falſo diſcernere. Sed amorem noſtrum amplectimini potiùs atque exoſculamini, qui vos iam ad virtutis ac prudentiæ culmen ſtrenuè contendentes, & ad omnes Reip. dignitates expectatos, è viâ deduci non patitur tam impuri hominis delirijs; ſed cupit potiùs in illis veſtigijs vos continere, per quæ multos Maiores veſtros duæ illæ Matres indulgentiſſimæ non tantùm

ad ſummum ſapientiæ gradum, ſed & celſiſſimum honoris faſtigium extulerunt. Quos vt indubitata ſpe, minimóque cum præiudicio ſequamini; primùm oſtendam vobis quis ſit, qui iſtas inſidias vobis poſuit: deinde in omne vitæ officium quàm turpiter impegerit.

Ac vt exiſtimationis ſuę fundamenta concinnè iactet, primò nomen ſuum ridiculè quidem ementitur, ſéque (ſi Deo placet) *Martinum Marprælatum* appellat. *Marprælatum* autem, hoc eſt, μαστιγάρχον ſe dici cupit ab effectis, ad quæ collineat, ſed nunquam eſt aſſecuturus. Conatur etenim & plurimorum innocentiſsimorum *Prælatorum* vitas falſiſsimis criminationibus aſpergere, & in omnium fortunas apertis faucibus inuolare, nomen denique ipſum è rerum natura delere atque tollere. Hic vir minimè clarus è lupanari aliquo, quantùm ſuſpicor, (nam domicilij ſui non minùs eum pudet, quàm nominis) tres propter ſcurrilitatem ineptiſsimos, propter malitiam impuriſsimos libellos in lucem eiecit, quibus fœdiſsimas labes ornatiſsimis ſanctiſsimíſque noſtris Prælatis, doctiſsimíſque huius Eccleſiæ Miniſtris voluit quidem multas, ſed reuera potuit nullas inurere. Singula illius mendacia percurrere planè eſſet infinitum: quippe libri ſui non verbis magis, quàm impudentiſsimis fictionibus refarciuntur. Satis igitur ſit dicere: quòd quicquid in illis libellis grauiori quenquam onerat ignominiâ; totum illud malitioſè finxerit: quicquid facetum eſſe videtur, neque fortiùs aliquem premere; totum illud ſpurciſsimis Mimorum ſcenis ridiculè ſubduxerit.

Hunc ego virum ſtatui perſtringere, vobiſque (qualis qualis ſit) non tam ludicrè deridendnm, quàm ſeriò fugiendum propinare.

Duplex

Duplex autem hîc ſuboritur mihi cum *Martino* controuerſia. Prior nimirum de via, rationéque, quâ diſciplinam ſuam aggreditur, & ſtabilire cupit. Altera de naturâ & veritate noui & repurgati dogmatis. Illam ſolùm hæc noſtra oratio pertractabit; præſertim cùm hæc maioris ſit ſtudij, longiorémque multò expoſcat indagationem, quàm ego ſtatui perſequi, priuſquam intellexero illas huius orationis eſſe vires, quæ futuræ meæ diligentiæ cupiditatem aliquam in vobis excitare poſſunt. Hoc etenim hactenus vita noſtra obſeruauit, vt ſponte nunquam in arenam deſcenderim. Et nunc ſi iſtas primitias illorum palatis minùs arridere ſenſero, quorum in gratiam illas conſecraui; quamprimùm equidem conquieſcendum mihi cenſeo, reliquúmque ætatis meæ tempus domi mihi (quod aiunt) & Muſis tribuendum.

Nunc igitur vt admiremur, ſuſpiciamúſque tanquam cælitus dimiſſam huius Pandoræ cornucopiam; veraſque reformatoris noſtri pollicitationes concedamus: oſtendam tamen *Mercurium* hunc in exponendâ legatione ſuâ, primùm in communem politiam; deinde in expreſſas leges omnium laudatarum Rerumpub. tertiò in theologiæ fundamenta ſtupidiſſimè deliquiſſe. Hæc enim ſi priùs vobis conſtiterint; tum neceſſum eſt vel de *Martini* fide multùm apud vos diminui; vel ſaltem phreneticum hoc nouitatis deſiderium priſcam illam veſtram modeſtiam in intractabilem obſtinatiam, & ſolitam indolem in extremam deſperationem conuertiſſe.

Hoc autem vt perſpiciatis; intelligendum vobis eſt, primis illis ciuitatum, Rerúmq; pub. conditoribus tantæ ſolertiæ finem propoſitam fuiſſe tranquillam pacatámque vitæ degendæ rationem. Cuius etiam cauſâ non ſolùm muros extruxerunt, arma fabricati

ſunt,

sunt, munimenta excogitarunt, quibus externorum impetus depellerent: sed domi etiam leges sanxerunt, quibus ciuilem discordiam, communisque societatis dissolutionem euitarent. Leges autem vel vniuersæ ciuium saluti, vel singulorum vtilitati prospiciebant. Quæ verò vniuersorum statum spectabant, iuris publici: quæ priuatorum commoda præcipuè cõtinebant, iuris priuati nomen sumpserunt. Ius publicum religionem, Numinisque cultum primò; deinde rerum externarum vitámque ciuilem tangentium administrationem comprehendit.

Sed cùm leges quasi exangues iaceant atque intermortuæ, nisi sit, qui vitam illis atque animam executionis assiduitate suffundat: etiam selecti sunt quidam è populo viri præstantiores, qui legum exequendarum curam in se susciperent, legúmque quasi magistri essent, & ideò Magistratus appellarentur. Atque hij Magistratus cùm iusticiæ dispensationem legibus consentaneam habeant; apud benè constitutas Respub. nihil vnquam fuit antiquius, quàm summa non solùm erga horum personas veneratio; sed etiam erga ipsorum præcepta iussionésque reuerentia. Sic vt prætereunti Magistratui non assurgere, Romæ quidem insignis esset contumelia: Cæcúsque, quamuis iuris peritissimus, ad publicum aduocandi munus non admitteretur, quòd in subsellia ascendens Prætorem conspicere non posset, nec igitur illi debitam reuerentiam exhibere.

Sed inter reliquos non Ethnici solùm, sed Iudæi & Christiani maximo semper honore illos habuerunt, quibus religionis cura, rerúmque diuinarum administratio comminssa est. Atque hinc fit, quòd Homerus (quem sub fictæ historiæ tanquam vmbrâ totius humanæ vitæ munus & officium comprehendisse sapientissimi

entissimi credunt) propter *Chryseu Apollinis* sacerdotem malè tractatum ab *Agamemnone*, pestem sæuissimam *Græcorum* exercitum miserrimè cruciasse dicat. Apud veteres quoq; non solùm *Lacedæmonios*, sed *Latinos*, *Romanósq;* in more fuit; vt ipsi reges Sacerdotes etiam essent, Dijsq; suis manibus sacrificarent. Póstque exactos *Romanorum* Reges propter illam *Tarquinij* nequitiam, cùm iam non esset, qui illas religionis suę vices suppleret; non solùm propter ipsius officij necessitatem sacrificulum statim creandum censuerunt: sed etiam, quòd Deorum cultui non nisi summos honorificósq; viros præficiendos existimarent, Sacrificulum hunc è patribus elegerunt, *Regémq; Sacrificulum* nominarunt.

Apud veteres etiam *Gallos*, eorum hominum qui in aliquo fuerunt numero & honore, duo fuisse genera historia prædicat. Quorum alterum fuit *Druidum*, alterũ *Equitum*. *Druides*, quòd rebus diuinis pręessent, sacrificia procurarent, religionésq; interpretarentur; magno quidem apud illos honore fuerunt. Si quod admissum facinus, si cædes facta, si de hæreditate, de finibus controuersia foret; ijdem discernebant, præmia pœnásq; constituebant. Si quis aut priuatus, aut populus eorum decreto non stetisset, eum sacrificijs interdicebant. Quibus autem ita fuit interdictum, ij numero impiorum ac sceleratorum habebantur. Ab ijs omnes decedebant, aditum eorum sermonémque defugiebant, ne quid ex contagione incommodi caperent. Neque ijs petentibus ius reddebatur, nec honos vllus communicabatur. Certo anni tempore ad illos in mediâ *Galliæ* regione considentes, omnes vndíque, qui controuersias habebant, accedebant; eorúmq; iudicijs decretísq; parebant. *Druides* autẽ bello abesse consueuerunt, neq; tributa cum reliquis pen-

debant, militiæ vacationem, omniúmq; rerum habebant immunitatem.

Sed Ethnicorum reuerentiam erga Sacerdotes nihil declarat apertiùs, quàm illud *Alexandri* Magni facinus. Cui *Iudæam* armis aggredienti, iam iámq; *Hierosolymam* (vt putabatur) oppugnaturo, cùm *Iaddus* Pontifex sacerdotibus & vrbanâ multitudine comitatus obuiam veniret: *Alexander* videns è longinquo candidatum populum, & Sacerdotes ante agmen in amictu byssino, Pontificémque in stolo hyacinthinâ auro distinctâ, tiaram in capite gestantem cum præfixâ laminâ aureâ, quæ Dei nomen insculptum habebat; solus ad eum accedens nomen illud adorauit, & primus salutauit Pontificem. Iudæis autem omnibus vno ore consalutantibus *Alexandrum*, & in orbem cingentibus; *Syriæ* Reges (qui illum in exercitu sequebantur) reliquíque obstupuerunt, vix credentes Regem mentis compotem. Solus *Parmenio* propiùs accedens rogauit quid ita, cùm ipse adoraretur ab omnibus, nunc adoraret *Iudæorum* Pontificem? At ille nõ hunc se adorasse respondit; sed Deo, cuius Pontifex esset, honorem illum exhibuisse: Ac si amorem nostrum erga Deum non declarari meliùs, quàm in honore Sacerdotibus suis dato, Princeps ille maximus iudicasset.

Sed quid tam multa de Ethnicis, cùm ipse Deus exercituum Deus noster *Aaronem* sic in Sacerdotium religionísq; præfecturam segregauerit, vt non solùm in delectu suo generis nobilitatem respexisse; sed etiam in ipso quem illi præscripserat ornatu, reuerentiam, & honorẽ eius cogitasse meritò iudicetur? Quod etiam indè manifestum est; quòd Pontifex summus Tribus *Leuiticæ* princeps, ac quasi dux esset; quam Tribum Deus sorte prædiorum orbauit in religionis ac diuini cultus officium segregatam, summísq; alijs

præmijs

præmijs & honoribus decorauit. Nam & participes eorum quę ſibi oblata erant, effecit; & ſolùm cultum eius tractare, tanquam curam ſortémque propriam, voluit.

Sic etiam *Abrahami* temporibus Regis *Melchiſedechi* dignitati Maieſtatiq; multum adiectum eſſe viſum eſt, quòd illum cum imperio iuſtè viuentem, ſummo ſacerdotio dignum etiam Deus iudicaret.

Si recentiora adhuc tempora, Chriſtianorúmque morem placeat intelligere; nullũ bonum principem reperiemus, qui multis prærogatiuis Epiſcoporum ſtatum non exornaret; nullam rectè conſtitutam Rempublicam, quæ Sacerdotes Deíque miniſtros ſummâ veneratione non haberet. Ita vt vel in Principibus bonitatem, vel in Republica diſciplinam certioribus argumentis hiſtorici non laudauerint, quàm vt ſacrorum virorum ſingulos ordines maximis beneficijs auxerunt, ampliſſimíſque dignitatibus honorarunt.

Atque inter reliquos *Conſtantinus* ille magnus Epiſcoporum authoritatem tam modeſtè ſuſpexit, reueritúſque eſt; vt *Donatiſtis* nonnullis *Cæcilianum* orthodoxum Epiſcopum *Carthaginis* apud eum multorum criminum accuſare cupientibus, ſingulari cum æquabilitate reſponderet *(Petitis à me in ſæculo iudicium, cùm ego ipſe Chriſti expectem iudicium?)* darétq; eis Iudices, *Maternum Agrippinenſem, Rheticum Auguſtodunenſem* Epiſcopos; atque *Miltiadi* Epiſcopo Romano ſcriptis literis huius cauſę cognitionem, vt propriam commendaret. Cùm autem *Cæcilianus* Epiſcoporum iudicijs abſolutus eſſet; *Donatiſtæ* iterum ad *Conſtantinum* reuerſi, cauſam hanc neque totam auditam, neque ritè iudicatam conquerebantur. Quare, vt nouo cum iudicio committeret, poſtularunt. Itaque *Con-*

ſtantinus alterum iudicium hâc de re indixit, alióſque multos Epiſcopos ad hoc negotium conuocauit. Epiſcopi, cauſâ cognitâ, *Cæcilianum* iterum innocẽtem pronunciant. Eâ re perculſi aduerſarij *Conſtantinum* denuò appellant, eámque rem vt ipſe cognoſcere velit, orant. Cùm ille poſtulatum huiuſmodi reieciſſet, ac talem cognitionem vt parùm homini Laico conuenientem repudiaſſet: tamen ad extremum vehementibus eorum flagitationibus victus ceſſit, & ab Oriente primò *Romam*, deindè *Mediolanum* ad hanc litem dirimendam iter fecit; vbi cauſâ demum cognitâ, *Cæcilianum* innoxium, aduerſarios improbiſſimos pronunciauit, ac res eorum fiſco addixit.

In quâ hiſtoriâ tria mihi videntur ad noſtrum propoſitum maximè conſideranda: Iudicium ſanctiſſimi Chriſtianiſſimíque principis, quo perſonarum Eccleſiaſticarum cauſas Epiſcoporum cognitioni delegandas cenſuit: Laboris, itineríſque tolerantia ad innocentiam Epiſcopi manifeſtandam, cùm ex ſuperiorum Iudicum ſententiâ *Cæciliano* falſa crimina intentari crederet: Summa denique ſeueritas in illorum accuſatorum malitiâ coercendâ, quos iniuſtiſſimis calumnijs venerandum patrem afflixiſſe perſpiceret.

Aliud etiam audite tam magni, támque pij Imperatoris factum. Dum cogebatur *Nicenum* Concilium; fuere, qui vnitatis Eccleſiaſticæ perturbandæ cauſâ, Libellos accuſationum aduerſus coepiſcopos *Conſtantino* obtulerunt, & qui neglectâ cauſâ religionis, hoc potiſsimùm agere videbantur. Itaque Diuus *Conſtantinus*, quò malum illud prohiberet, diem ſtatuit; ad quam vnuſquiſque, ſi querelam aut accuſationem inſtituere vellet, conueniret. Igitur allatos Libellos proprio lino, propriáque cerâ conſignauit: deinde

de in medio conuentu, ſacramento præſtito ſe eos non inſpexiſſe; *Quia Dei optimi maximi & beatorum Pontificum, non etiam mea hæc notio & animaduerſio eſt* (inquit) *atque adeò non expedit crimina ac iurgia Presbyterorum innoteſcere, ne plebs ad delinquendum propterea audacior fiat*; Libellos eos omnes comburi, & accuſationes aboleri iuſsit. Quin imò & illud addidiſſe dicitur, *Si Epiſcopum in adulterio deprehendiſſet, ſe occulturum eum ſuâ purpurâ, ne ab alio animaduerſus exemplo magis, quàm facto noceret.*

Omnium etiam hiſtoricorum ſcriptis tritum eſt illud *Ambroſij* facinus in abſtinendo (vt tunc loquebantur) Theodoſium Imperatorem propter homicidium. Quam viri ſanctiſsimi caſtigationem nec tam patienter pertuliſſet inuictus princeps, nec tantâ cum humilitate ſcelus ſuum expiaſſet; niſi putaſſet illius authoritatem verbo Dei ſeptam fuiſſe & communitam.

Sed hîc infinitus eſſe poſſet, quicunque in hiſtorijs vel mediocrem diligentiam poſuit. Quippe illud *Pauli* præceptum non plebi tantùm, ſed & principibus Chriſtianorum ſemper fuit religioſiſsimum, quo nobis obedientiam imperauit erga illos, qui curam animarum noſtrarum ſibi commiſſam retinerent. Ita vt non Paganorum tantùm, ſed & multò magis Iudæorum veterum, Chriſtianorúmque obſeruationem hanc conſtantiſsimam perpetuámque fuiſſe videatis; vt ad nomen quaſi atque nutum ſacrorum pontificum ſuorum contremiſcerent; & tum denique vel publicarum vel priuatarum rerum expeditionem rectè ſuſceptam eſſe crederent, cùm eam intelligerent Antiſtitum ſententiâ comprobari.

Atque hoc certè ſummâ ratione non caruit. Vt etenim numen aliquod non eſſet, quod hanc mundi fa-

bricam, hominúmque actiones suâ potentiâ regeret ac disponeret (quemadmodum nimis multi nunc dierum pernicioſè, falsóque blasphemantur:) nihil tamen est, quod hominem in officio faciliùs continet, vel inde aberrantem in gyrum rationis citiùs reuocat, quàm opinio illa, quam de iusto summi Moderatoris iudicio retinemus; & illa admiratio, quam de illius Sacerdotibus atque ministris ipsa Conscientiæ vis omnium mentibus insculpsit. Idque nullo argumento manifestiùs, quàm ex improbissimorum hominum consuetudine apparet. Detur enim sicarius omnium profligatissimus perditissìmúsque; ille in venerabilis cuiusquam ministri commercium tractus, personatam statim grauitatem induit, & vel miram sanctitatem confestim simulat, vel ad minus efferatos prauitatis suæ impetus ad tempus sic temperat atque cohibet, vt iustæ reprehensionis causam in illo non inueneris. Quod profectò non faceret, nisi mentem eius aliqua Numinis opinio imbuisset, contumeliásque ministris suis factas ipsum pertingere firmissimè crederet.

Vnde mihi *Iohannes Bodinus* multùm placet, qui *malam, quàm nullam religionem præstantiorem* esse dicit. Vt etenim illi verè dicant, qui malam religionem animarum nostrarum salutem nihil promouere asserunt: multùm tamen illa conducit ad communem tranquillitatem pacémque Reip. Siquidem si sic nobiscum comparatum esset, vt nec diuini iudicij timore, nec religionis conscientiâ percelleremur: quis est omnium, qui domum non haberet clausam pudori & sanctimoniæ; patentem atque adeò expositam cupiditati & voluptatibus? Quis, qui rem domi angustiorem sentiens, ab alienis pecunijs manus detineret? Quis, qui ad cruentissimam leuissimarum iniuria-

rum

rum vindictam cursu incitatissimo non contenderet? Quis, qui frugalitati luxum, modestiæ rapinam, disciplinæ confusionem non anteponeret? Boni etenim & mali distinctionem religio primùm induxit; quâ carentibus nobis, vel non commotis; nec rectę laudabilésque actiones voluptatem aliquam afferrent, nec iniquæ pudorem. Hinc etenim fit, quòd bonis illam pacatissimam animi tranquillitatem atque ἀπαθείαν *Stoici* tribuant; quódque furijs infernis improbos & iniustos agitari poetæ fingant; quia illi rectè factorum suorum iucunditate perpetuò delectantur; hij continuis malæ conscientię morsibus corroduntur, nequitiæque suæ quotidianâ recordatione miserrimè cruciantur.

Quamobrem Paganos suis *Pythijs*, *Flaminibus*, & *Sacrificulis*; Iudęos suis *Pontificibus*, *Sacerdotibus*, & *Leuitis*; Christianos *Archiepiscopis*, *Episcopis*, reliquísque Ecclesiæ ministris non sine summâ consideratione tantos honores exhibuisse conspicimus. Siquidem cùm barbarissimas, incultissimásque omnium nationes quędam religionis vis & ἐνέργεια ad diuini Numinis timorem & cultum excitauerit; tum isti non aliter, ac si mediæ cuiusdam naturę essent, & apud Numen hoc pro populo semper intercedere putentur, & populo illius adorandi pacandíq; rectam rationem atque formam prescribere. Nam non solùm omnia bona cœlitus profluere, sed etiam tanquam per horum manus ad se deriuari firmissimè credunt. His igitur humaniter tractatis, Numen hoc pacari putant: grauiùs exulceratis, ad iracundiam & vindictam prouocari.

Ita vt nequissimus ille *Nicolaus Machiauellus*, qui religionem ad appetitus & ambitionis normam inconstantissimam semper flectit & intorquet; sanctissimam tamen pietatis speciẽ non solùm morũ suorũ fictione,

sed

ſed bonorum hominum commercio Principi ſimulandam eſſe prædicet: Quia hunc religionis contemptum tanta ſtatim diſſolutio ſubſequatur; quanta publicę tranquillitatis vincula perfringit, plebíque in horrendam imperij diſtractionem tanquam regiam viam patefacit.

Videtis igitur (eruditi iuuenes) *Martinus* hic non ſolùm quantum ab hominum religioſorum pietate deflexerit; ſed ipſorum ἀθεότητα impietatem quàm immẽſis ſpacijs ſuperauit. Non etenim ille ſatis eſſe exiſtimat, vt nouæ ſuæ, & apud Maiores noſtros nunquam nominatæ diſciplinæ iactatione ſibi placeat; niſi etiam in ſacrorum Præſulum vitas inuolet, ipſorúmque exiſtimationem perditiſſimis ſuæ ſectæ nebulonibus deridendam turpiter exponat.

Quæ dementia ſua, non adhuc dico, quàm impudicè in ſacras ſcripturas & integerrimas Theologiæ regulas deliquerit; ſed ab vſitatâ vitæ ciuilis conſuetudine, quàm imprudenter aberrauerit. Siquidem exempla cunctarum penè nationum ſuperiùs recitata demonſtrant, ab honore religioſorum hominum ipſam religionem magnâ ex parte dependere, plebémque exemplis ſacerdotum, quàm doctrinâ, multo vehementiùs commoueri.

Sed *Martinus* cùm Antichriſtianam hanc (ſi Deo placet) Papiſtarum hierarchiam cum ipſo ſolo coæquandam duceret, ídque ſuggerente nouo quodã ſpiritus inſtinctu: non illud faciliori ratione perfici poſſe exiſtimauit, quàm imitatione diſertiſſimi viri *Cælij Secundi*, qui *Paſquinum*, id eſt, hominum *Romanenſium* ſordes conflaſſe, & in lucem emiſiſſe creditur. Huius etenim exemplo *Martini* defenſores mordicus adhæreſcunt; & noſtros Præſules, (qui omnes *Paſquinum* ſummâ cum delectatione legerunt & exoſculati ſunt)

affirmant

affirmant *Martinum* non ſine ſummâ iniuriâ reſpuere. Quippè idem vtriuſque ſcopus, eadémque hunc ſcopum attingendi ratio.

Non inficior illam eſſe generis noſtri, neſcio dicam imbecillitatem, an malitiam; vt nimis ſollicitè delicta illorũ ſpecioſis nominibus conemur obducere, quos in partes noſtras propendere cernimus. Sed vt verè dicam, quod ſentio, ídque bonâ cum veniâ viri illius longè doctiſſimi, cui fama communis *Paſquinum* affingit; illa perſonarum exagitatio, quâ *Paſquinus* vtitur, via ad religionem omnium eſt non impeditiſſima ſolùm, ſed etiam peſſima atque iniurioſiſſima. Nam ſi ad fidei orthodoxæ propagationem perſonales inuectiones prodeſſe fatebimur; non ſolùm *Chriſtiani* Paganorum, vel Orthodoxi *Iudæorum* vitas reprehendent; ſed & ſpurciſſimi omnium, qui eſſe poſſunt, hæretici, cùm veram religionem ſinguli præ ſe ferant, falſiſſimas virorum ſanctiſſimorum criminationes perſequentur; aliquos etiam eorum, qui cum veris profeſſoribus ambulant, conuitijs ſuis obuios & apertos reperient, quorum mores inquinatiſſimi iuſtiſſimum ſcandalum Eccleſiæ Chriſtianæ procreabunt.

Quapropter Epiſcopi cuiuſdam noſtri, quamuis aliâs doctiſſimi ſanctiſſimíque viri, ſententiam nullo modo comprobare poſſum, qui non ita pridem *Paſquinos* iſtos non omninò reijciendos eſſe dixit; ſed parcè quidem, & ſolùm in interregno tolerandos. Cuius aſſertionis quia ſatis dignam rationem aſſequi non poſſum, nunc eam ſicco pede pręteribo. Tantùm hoc dicam, hunc plãtandę fidei modum ab ipſo *Chriſto* & Apoſtolis totáque eccleſiâ primitiuâ abhorrentem fuiſſe & alienam. Sanguis enim Martyrum ſemen eſt Eccleſię. Nec ad ſtabiliendam fidem Chriſtianam tantúm vnquam valuit vel potentiſſimorum Regum ærarium, vel bellicoſiſſimorum Imperatorum virtus,

vel legionum cohortúmq; auxilium, vel prudentissimorum Senatorum cura, vel diſertiſſimorũ virorum eloquentia; quàm pauperum, quàm nudorum & inermium, quàm plebeiorum ſimpliciſſimorúmq; hominum conſtans dolorum, atq; adeò mortis acerbiſſimę tolerantia & perpeſſio.

Sed ſi *Paſquino* cæteríſq; eiuſdem farinæ libellis locum aliquẽ concederemus; negamus tamen hinc ad *Martinũ* ius aliquod deſcendere. Quippe *Paſquinus* in generali quadã temporũ reprehenſione totus collocatur; perſonarũ, quę tunc viuerent, multò minùs quę cum Magiſtratu eſſent; vel leuem deſcriptionem aliquam nuſquam tenet. *Martinus* ſi hijſce Cancellis ſe continuiſſet, locum aliquem apud viros non malos meruiſſe poterat: Sed cùm nec religioni, nec innocẽtiæ, nec dignitati parcat illorum hominum, quos à diſciplinâ ſuâ putat alieniores; vtcúnque apud triſtes illos ac auſteros rerum noſtrarum animaduerſores applauſum aliquem reperiat; æquis tamen æſtimatoribus iuſtiſſimum ſtomachum neceſſariò commouet.

Quippe obliuiſcamur ad tempus illam charitatis normam, ad quam ſingulæ Chriſtianorum actiones componendæ ſunt; quid tamen vel ad communem diſciplinam peius, quid ad exemplum pernicioſius eſſe poteſt, quàm illorum hominum deſpicatio & contemptus, quibuſcum vniuerſa Reſp. ſtat atque cadit? Inde *Therſites* apud *Homerum* non ſolùm corpore vaſtiſſimus, ſed animo etiam deprauatiſſimus eſſe fingitur; quòd Imperatorum, qui curam eius exercitus ſplendidiſſimi gerebant, conſilia detrectaret, & in illius belli duces non ſolùm gloriam, ſed & ſalutem patriæ ſuæ cogitantes, petulantiùs inueheretur. Fingamus non vnum, aut alterum; ſed omnes gregarios in *Therſitis* peruicatiam deſciuiſſe: non ſolùm poſt no-

num

num iam annum *Troiam* integrâm & intactã reliquiſſent; ſed ſinguli, excuſſo ſibi diſciplinæ iugo, turpiſſimam hoſtium barbarorum ſeruitutem ſubiuiſſent.

Præterea *Martinus* Accuſatorem ſe fortaſſe profitetur: cuius generis homines vt vulgo ſint odioſiores, quòd nemo ferè ſit, qui ſecùram delinquendi libertatem ſibi ipſi non expetit: neceſſarium tamen & vtilem habent locũ in omni Repub. Niſi etenim ſupplicij metus improborum hominum audaciam paululum cohiberet; & aliqui eſſent, qui hoc deferendi munus in ſe ſuſciperent: prauæ nonnullorum cupiditates nuſquam conſiſterent, ſed quotidie magis incẽderentur, non ſolùm ad priuatorum detrimentum, (qui potentiorum iniurijs plerúnq; exponuntur;) ſed ſæpè etiam ad perniciem & interitum totius ciuitatis. Hoc equidem ex omnibus ſingularum nationum hiſtorijs eſt exploratiſſimũ, ita vt exempla potiùs ad euitandum faſtidium hîc prætermittenda cenſeam, quàm ad rei tam claræ teſtimonium repetenda.

Hoc quidem veriſſimum eſſe confitemur: ita tamen, vt *Martinus* elargiatur hoc Accuſatorum genus neceſſarium eſſe magis, quàm honeſtum; Siquidem miſerum ex alienis iacturis lucrum ſibi quæritent; nec tam odio vitiorum, quàm priuati commodi violentiſſimâ quadam ac deſperatâ ſiti adhoc ſugillandi munus impellantur: Sic vt *Titus* Imperator clariſſimus, delatores, qui propter prędam alios accuſârunt, cæſos flagellis aut fuſtibus deportari iuſſerit. *Martinus* igitur, ſi in ieiunum Informatorum cætum cooptari cupiat, (adhuc etenim non propter malitiam, ſed inſcitiam ſuam illo commercio videtur eſſe indigniſſimus) quoniam omnis cura famæ & exiſtimationis iam illi deponenda ſit, & lucri vndecunque conquiſiti ratio gnauiter ineunda; monen-

dum hominẽ esse censeo, Primùm, ne falsam inuidiam conflet hominibus innocentissimis, eos iniustè criminando. Quippe hic labor exitum plærunque sterilem procreat & infrugiferum, quòd piorum hominũ sanctimoniæ calumniæ mendaces diu non adhæreſcant; sed in ipsum calumniatorem nudâ tandem & inutili cum ignominiâ reuertantur. Deinde, ne hominem in delicto deprehensum statim in lucem efferat & præcipitet; sed, vt mysterium in imis præcordijs reconditum sepeliat atque comprimat; ne forsan aliquis alius eiusdem farinæ nepos vel accusationem suam penitus anteuertat, vel saltem sese immiscendo prædæ particulam aliquam sibi corrodat.

Sed vt hæc omittamus, istæ libellorum proiectiones non solùm ad illorum hominum dignitatem comminuendam, sed statum etiam euertendum, sine quibus Respub. eadem, quæ nunc est, permanere non potest; & mutationem inducunt, à quâ nunquam abest periculum; & subitam rerum perturbationem, quam fœlix euentus nunquam adhuc est consecutus. Atque huius rei in exemplum, iuuat *Romani* quidem imperij multiplices anfractus & statum inconstantissimũ breuiter vobis ob oculos proponere, vt in illo tanquam in clarissimo speculo conspiciatis fructus illos, qui ex temerariâ rerum mutatione proueniunt.

Ac primò vt illud *Tarquiniorum* exilium tam tyrannicæ potentiæ, támque immanis flagitij iustissimam vindictam fuisse non negemus: cùm tamen sub prætextu libertatis, quidam non solùm familiam *Tarquiniorum* extirpandam, sed & Regum nomẽ è medio tollendũ esse ducerent, priorémq; Reip. formam cum Aristocratiâ commutandã: non sine horrore considero, quàm inexpectatæ tragœdiæ, quàm acerbi tumultus, quàm truculẽtę strages subsequutę sunt. *Tarquinij*

etenim

etenim tam cõtumelioſam repulſam nõ ferentes, exterarũ nationũ imploratis auxilijs, ciuitatẽ primò oppugnarũt, deinde obſiderũt, nec inde tandẽ ſine multâ Romani ſanguinis effuſione pellebãtur. Quibus penitus fuſis & euerſis, maxima pars calamitatis adhuc ſupereſt. Cùm etenim Optimatum ſtatum inſtituiſſent; leges, quibus priùs regebantur, huic nouæ rerum facici non cohærentes abrogandæ fuerunt, aliæque forſinſecus mutuandę; ſacrificiorum non ritus ſolùm, ſed & miniſtri commutandi; noui magiſtratuum ordines excogitandi creandique. Quarum rerum quanta fuerit difficultas, quámque anxia ſollicitudo, non eſt cuiquam facilè conijcere, qui illam non deguſtauit. Sed cùm hæc omnia multis annis vix perficerentur, & noua iam eſſet forma ciuitatis; num hîc moleſtiarum tot tantarũmq; finis aliquis aut modus repertus eſt? Imò verò non multum fluxit temporis, cùm Conſules plebem in officio continere non valentes, Dictatorem ſemeſtrem creare cogerẽtur. Cuius ſumma authoritas tanti apud populum momenti non fuit, quin etiam propter iniquam frumentorum diuiſionem, partitionémque agrorum, plebs in molem Auentinam ſecederet, réſque nouas meditaretur. Poſteà verò *Tribuni* ad propugnandam plebis autoritatem conſtituti, (paucorum dominatum iam in Democratiam vergente) tam atroces ſeditionum faces ſæpè accenderunt; vt periculum eſſet, ne ciuitas illa, propter externas victorias omnium quæ vnquam fuerunt, celeberrima, domeſticis ac inteſtinis diſcordijs rueret quotidie, & collaberetur. *Cæſares* tandem rerum ſummam adepti, in reſtaurandâ Monarchiâ, plebéque deprimendâ quantas tragedias excitarunt? Quàm immenſam pecuniarum vim exhauſerunt? Quàm ingentes ciuium multitudines huius vitæ iu-

cundissimâ luce priuauerunt?

Ista igitur qui rectè ponderauerit, non multum admirabitur, cur politici tam facilè resoluant *antiquas leges deteriores nouis melioribus anteponendas*. Siquidem consuetudinis maximæ sint vires, antiquitásque sui reuerentiam quandam & admirationem in omnium mentibus imprimat: res nouæ non solùm contemptui sunt plerunque, sed sæpissimè etiam specioſas magis, quàm veras emendationes polliceantur. Bene igitur monet quidam, *non statim abolendam esse legem, si expeditam eius rationem non perspicias: sed diu potiùs expectandum, si manifestam aliquam eiusdem vtilitatem experientia prodiderit.*

Atque igitur non tam situs ciuitatis, quamuis naturâ suâ munitissimus, tam perpetuæ constantiæ causa in *Venetianâ* Rep. fuisse creditur; quàm illa constitutio, quâ sancitum est, legis cuiusquam nouæ ne mentionem quidem faciendam apud Senatum (quem illi *Consilium grande* suâ linguâ vocant) nisi consensu sapientum (quos appellant) implorato prius & obtento. Summa etiam ratione fulciebatur ille mos *Locrensium*, apud quos vnusquisq; nouam legem rogaturus collum suum resti circundedit, sicque in Senatum veniens suffocabatur, si petitione suâ caderet. Hac autem in re nulli vnquam seueriores fuerunt, quàm *Lacedæmonij*, qui à studio Nouitatis sic abhorrebant; vt *Typandrum* musicum illius ætatis longè præstantissimum, quòd vnicam cordam instrumento cuidam musico addidisset, contuso priùs instrumento, miserint in exilium.

Quapropter tantò minori dignum est admiratione, quod de *Anacharsi* philosopho, déque *Scyle Scytharum* Regis filio refert historia; qui, quòd ad morem *Græcorum* festa celebrare *Scythas* docerent; ille à *Sautio*

Scytharum

Scytharum Rege ſagittâ transfixus; hic primùm à ſuis deſertus, poſtea etiam à fratre interemptus eſt. Nam hæc priſcorum facinora non ſolùm cum *Pyndaro* affirmant Conſuetudinem mortalium eſſe iudicem vel Regem: ſed etiam in omni Rep. vel rerum minutiſsimarum alterationem non ſine maturâ deliberatione permittendam.

Atque hoc ſi in *Martiniſtis* iſtis, cùm primùm emergerent ſuccidendis, ſacri noſtri præſules obſeruaſſent; illorum ſimulata humilitas in tam deſperatam audaciam, audacia in tam execrabilem impietatem, impietas in tam funeſtam Reip. noſtræ perturbationem nunquam excreuiſſet.

Sed ab hoc curſu diſceptationis tam ſolenniter inſtituto *Martinum* iamdudum me reuocantem audire videor, & apertis faucibus clamantem, hæc omnia, quæ de nouarum rerum inductione dixi, à propoſito noſtro prorſus eſſe aliena. Siquidem vt vera ſint in legibus res externas fortunáſque tantùm noſtras tangentibus, quæ Magiſtratus arbitrio ac voluntati ſubijciuntur, atque igitur rebus ita poſtulantibus retineri vel mutari ſine ſcelere poſſunt: in Religione tamen non item. Nihil etenim eſt turpius, quàm cultum diuini Numinis tanquam *Leſbiam* regulam, Rerumpub. formis coaptare; vel perſonis, temporibus, locíſue componere. Nam vt *Chriſtus* vnicus eſt, & vnica *Chriſtianorum* fides: ſic etiam viſibilis Eccleſiæ facies vbique debet eſſe eadem, quam ab ipſis Apoſtolis, & à primis illis Architectis deriuatam accepimus. Cùm etenim in templo illo *Iudæorum* deſcribendo Deus tam ſollicitus fuerit, vt ne minima quidem eiuſdem vtenſilia prætermiſerit: tum veriſimile eſt noſtræ ſtructuræ multò præſtantioris, auguſtioríſque formam illum non ſic neglexiſſe,

lexisse, quin etiam absolutissimam eius effigiem in nouo testamento delineauerit ac depinxerit.

Primò consequentiam istius argumenti (quod tanquam Idolum *Martinistæ* suspiciunt & admirantur) debilem & infirmam esse plus millies Orthodoxi demonstrarunt; nos etiam alibi demonstraturi sumus. Deinde nullam aliam rerum administrationem vnquam in Ecclesiâ Christi obtinuisse, quàm quæ nunc apud nos obtinet, confidenter affirmo. Nam non solùm authorem nullum, sed ne lineam quidem probati cuiusquam scriptoris potest mihi *Martinus* afferre, quâ ministrorum æqualitas apud antiquos Christianos comprobatur: & mihi *Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum,* non solùm dignitatem & authoritatem illam, quam nostri habent; sed & multò celsiorem illustriorémque (respirantibus iam paululùm à Tyrannorum persecutione Christianis, rebúsque illorum aliquantulum confirmatis) statim in vsu fuisse, sexcenti plus historiographi astipulantur.

Sed vt hoc verum non esset, quod omnium penè infantissimis constat esse verissimum: falsis tamen accusationibus, & ne accusationibus quidem, sed malitiosissimis calumnijs nouam doctrinam commendare, sine tùm profligatæ prauitatis, tùm amentissimæ stultitię suspicione nemo potest. Vtcunque etenim in insulsam inuidámq; dignitatis plebem tam petulans maledicentia possit influere: literati tamen & sapientes optimè sciunt rerum præstantiam in suâ virtute consistere, non aliarum comparatione trutinari: Neque illud solùm, sed etiam nulla tempora tam sancta, támq; defecata vnquam extitisse; quæ non veris germanisque Christi professoribus aliquos etiam hypocritas immiscuerint. Numerabatur inter discipulos *Iscariotes*; etiam *Ananias* & *Saphira* inter fratres locum habebant.

habebant. Ita vt si nullam religionem rectam esse confiteremur, quam impuri aliqui consectantur; sanè delendum esset Religionis nomen, & illi omnium beatissimi iudicandi, quos nec Numinis cuiusquam opinio, nec pietatis cura sollicitos vnquam tenuit. Quid? *Martinistæ* omnes tam synceri, tam puri, tam innocentes, vt nullum crimen in illâ sectâ liceat reprehendere? Dicam (quæso) quod sentio: Si tantùm duo sint alij, qui cum *Martino* in dispergendis istis libellis conspirauerint; non dubito tres illorum ad minus absolutos & confirmatos esse Nebulones. Ponamus igitur aliquos Episcopos esse malos, (quod ego tamen de priuato aliquo, nisi iam conuicto legitimèque condemnato, non crederem) hinc statim concludemus Episcoporum statum mox è Repub. déque Ecclesiâ Christi deturbandum? Eâdem certè ratione Magistratus, Reges, Imperatores solijs suis atque sceptris spoliandos dixerimus, quòd nulla autoritas, vel iustissima, inter homines erecta vnquam fuerit, paulóque diutiùs constiterit, quam aliquis non malè administrauit, & ad inexplebilem libidinis suæ sitim restinguendam non distorsit.

Ista mihi diu, multúmque cogitanti, nulla vnquam vel ad dignitatem principum ornatior, vel ad salutem certior gubernandi regula dari videtur; quàm illa, quæ singulas ad illos vias Sycophantis istis obstruit & præcludit. Illi etenim vtcunque omnia ad voluptatem assententur; & ad nutum principis, vultum, oculos, gestúmque componant: mentes tamen gerunt semper virulentissimas, & tanquam in excubijs ad arripiendas singulas ansas damni, quod possunt, infligendi collocantur. Cúmq; astutię suę viribus Regis animum à veris amicis subditisque fidelibus alienauerint; tum confestim in ipsius statum cuniculos agunt,

cúmque iam vacillantem, quibus possunt machinis, studeant euertere.

Atque igitur non dubito (vtcunque *Martinus* hîc escam *Marco Crasso*, vel cuiquam auaro principi gratam præbuisset) *Elizabetha* nostrę non solùm integritatem sanctiorem, sed & prudentiam multò perspicatiorem, magnanimitatémque splendidiorem esse; quàm quæ tam fucatis illecebris deliniri possit. Illa etenim, illa pro summis ingenij sui virtutúmque omnium dotibus ignorare non potest, in concinno Prælatorum decôre quantum sua Religio; in venustâ Spiritualium hominum distinctione quantum sua sapientia; in moderatis Ecclesiæ copijs quantum sua beneficentia lucet, & effulget. Nec etenim tam in arcarum suarum pondere, vel multitudine prædiorum; quàm Reip. piâ, prouidâ, splendidáque moderatione vires suas constituit.

Quapropter desinant isti *Brachmannæ* nescio qui, theologiam hanc non nudam tantùm, sed & excoriatam iactitare: desinant temporalium illorum, quæ Episcopalibus adhærescunt, odiosam distractionem toties inculcare. Siquidem istiusmodi vociferationes crudelissimos tyrannos efferare; bonorum principum animos ne quidem commouere solent.

Sed dixerit mihi politellus aliquis; *Martinum* exagitando nimium te fatigas (homo simpliciſſime) sollicitéque vmbram verberas, nec intelligis horum tẽporum hanc esse prudentiam longè exquisitissimam, vt Religionis sectam quælibet Respub. nutriat, atque foueat. Nam confligentes inter se Ecclesiasticos, nec solùm de doctrinæ suæ veritate digladiantes; sed & in morum atque vitæ mutuas reprehensiones prorũpentes, Laici & facillimè semper tractant, & in nequissimarum suarum designationum tolerantiam expedi-

peditissimè traducunt. Cùm etenim publica salus multa flagitia verbo Dei prohibita statim admittat, atque deuoret; Et Sacerdotes à Dei partibus nimis obnixè semper consistere soleant, eiúsque sortem strictè defendere: Sic contrectandæ sunt illorum mentes, vel sic temperandæ potiùs illorum facultates, vt nostris quibuscunque conatibus multùm resistere nec velint, nec possint. Secùs verò quædam pietatis superstitio, non solùm vias omnes ad voluptates atque libidines hominibus potentioribus sæpè pręstrueret; sed etiam Rempub. hostium incursibus, perduelliúmque technis & insidijs abiectissimè prostitueret. Tu igitur, qui *Martinum* tam grauiter increpas, vide ne non tam priuatum aliquem sectarium reprehendas, quàm consilium ac institutum multorum hominum in controuersiam voces. Nam depositâ iampridem omni religionis curâ apud exteros, vicinísque nostris in possessiones nostras per fas atque nefas quotidiè irruentibus; non iam tandem Theologorum expectanda nobis sunt oracula, si intra pietatis mœnia, limitésque dimicemus; sed aures cuilibet accommodandæ potiùs, qui tutissimam, non sanctissimam defensionem pollicetur. Hoc autem nullo modo fit melius, quàm sic distrahendo illorum animos, qui Religioni præsunt, vt mutuis dissidijs fatigentur, non publicis regni consilijs occupentur.

Credideram iampridem mortuum fuisse *Nicolaum Machiauellum:* sed viuus fortasse descendit ad inferos, & spiritum suum conduplicatum in istos politicos descensurus contulit. Nam ille principes religionem contemnere docuit: hij non illud solùm, sed & tectissimam artificiosissimámque contemnendi rationem aperiunt. Qui quidem vtinam tam diabolicæ

ſuæ opinionis defenſorem *Iohannem Bodinum* non haberent. Quippe homo noſtrorum temporum longè doctiſsimus hic blaſphemam impietatem eructat, & Reip. ſuæ ſalutem diuinæ prouidentiæ ereptam, inaniſsimis prophanorum hominum cerebris protegendam committit. Nam binarum religionum tolerantiam principis ſecuritatem potiſsimùm continere vociferatur. Quæ vox & cultum diuinum flexuoſiſsimâ noſtrarum actionum normâ menſurat, quo nihil ſceleſtius: & ipſum Deum ſecundarijs cauſis aſtringit, quo nihil ineptius vnquam cogitari poteſt. Quid ni igitur ſiue teporem, ſiue diſſimulationem huiuſmodi tanquam execrabilem procul à nobis arceamus; vel potiùs in remotiſsimas ipſius *Tartari* regiones, tanquam in propriam ac natiuam ſedem amandemus? Vnicus eſt Deus, vnicus illius cultus ab illo nobis, non à nobis illi pręſcribendus: à quo qui per ignorantiam aberrat, culpâ non caret; ſed qui per malitiam ſcienter ac ſponte deflectit, ſtatu quidem vacillat iam deſperatiſsimo.

Infinitus eſſe poſſem in recenſendis exemplis hominum inermium, qui diuinis mandatis obſequuti, fortiſsimos infidelium exercitus fuderunt; & potentiſsimorum Imperatorum, qui Domini pręcepta cum ſuis inuentis nunc miſcendo, nunc commutando, turpiſsimam ſeruitutem obiuerunt. Sed res eſt apertior, quàm vt dubitationem aliquam ferat; præſertim nobis *Anglis*, qui tam confirmatam & diuturnam pacem, tantam támque inauditam triginta annorum fælicitatem, tam illuſtres, admirabiles, & vix optandas victorias non hoſtium noſtrorum imbecillitati, non noſtris viribus; ſed ſoli Deo, puræque veritati religionis cogimur aſcribere. Non deſunt exteris Regibus conſiliarij prudentiſsimi, non deſunt cohortes bellicoſiſsi-

licoſiſſimæ; diuitiæ etiam abundant, & omnis generis commeatus. Nos autem puſilli in ſolo Deo confidimus,& tanquam in ſomno vincimus.

Pudeat igitur *Martiniſtas* hac labe Magnates noſtros aſpergere: ſiquidem ipſi magnum aliquem defenſorem ſuæ veſaniæ non habeant, niſi aliquem fortaſſe, qui illorum ſtultiſſimas ineptias ſibi in turpiſſimum lucrum cupit conuertere. Sed ſi neglectâ religionis normâ, doctrinæ huius ſanitatem ad humanæ politiæ calculos reuocemus; religionis varietate nihil eſt cuiquam Reip. periculoſius. Quippe quæ non ipſa ſolùm tumultibus ſemper eſt proxima; ſed & hominibus paulò ſeditioſioribus facillimas commotionum anſas plærunque præbet. Ambitioſo etenim cuiquam ad regnum vel ſtatus mutationem contendenti nihil eſt expeditius, nihil oportunius; quàm ſanctitatem ſimulare, religionis integritatem præ ſe ferre, ſicque quaſi nutu ſuo vel ſupploſione pedis ſectam illam, cuius defenſionem profitetur, excitare; & ſceleratas ſuas deſignationes prætextu pietatis diſſimulare. Atque hæc de primâ parte dicta ſint.

ACCEDAMVS nunc ad ſecundum diuiſionis noſtræ membrum, & oſtendamus hunc mirificum emendatorem leges omnium laudatarum Rerumpub. quæ vnquam fuerunt, impudentiſſimè violaſſe; nec ſolùm perpetuam infamiæ maculam inde contraxiſſe, ſed in peſſimi cuiuſque ſupplicij periculum ſe conieciſſe. Hoc autem vt vobis ſit perſpectiſſimum, paulò altiùs rem mihi repetendam eſſe video. Scitote igitur iniuriarum actionem *Martino* nos intendere. Duplex autem eſt iniuria: generalis altera

atque laxior, quàm *Graeci* ἀδικίαν καθόλου appellant; altera strictior & vehementior, quàm illi ὕβριν *Romani Contumeliam* dicunt; quia non solùm leges, & Iusti cancellos transit; sed dedecus etiam & contemptum patienti infligit. Illam faciunt omnes, qui facultates nostras minuendo legum septa violant: hanc illi soli, qui nobis famam atque existimationem etiam cum indignitate detrahunt. Exempli causâ, qui rem meam mihi suffuratur, in leges atque iustitiam committit: hoc tamen sine personæ vel conditionis meæ contumelia facit; atque igitur generali modo dicitur iniustus. Qui vel vulnera mihi dat, vel ignominiosè me compellando lacessit; hic (secundum Iurisperitos loquor) specialiter iniustus est, ἢ διὰ τὸ τιμὴ ὕβριν ποιεῖν, ὕβρεως proprie dicitur. Hanc illâ alterâ tetriorem esse quis non videt? Siquidem illa partem aliquam rei familiaris atque copias tantùm diripit; hæc decus, nomen, honestatémq; lædit. Meritò igitur *Isocrates* à *Lochite* vapulans idem supplicium de læsione corporis sumendum esse negat, quod de fraudatione pecuniarum sumi solet. Hoc etenim omnibus esse coniunctissimum, eiúsque ob incolumitatem & leges præcipuè sancitas esse, & bella quotidie suscipi. Quod autem Orator ille summus pro loco & tempore soli corpori astrinxit, mihi videtur ad personæ famam & dignitatẽ multò magis pertinere. Nam corpore nostro percusso vel vulnerato, non tam ictus magnitudinem spectamus, quàm personæ nostræ inustam contumeliam. Nam casu vel per imprudentiam collisi leuiùs commouemur nonnunquam; per contemptum, non dico, tacti, sed compellati tantùm, vehementissimè incendimur. Idque quia non tam facta vindicanda sunt, quàm vniuersa morum petulantia coercenda. Quamobrem *Hortensius* vtcúnque leui-

tatis

tatis notam non effugit, quòd Collegæ plicaturas togæ ſuæ perturbanti diem diceret: quia tamen hoc non ſine contumeliâ factum eſt illi, quum ad forum & honoratum conſeſſum ſe compoſuiſſet, ſolennioremque de re aliquâ grauiori orationem apud viros nobiles habiturus: rectiùs iniuriarum actionem illi competiuiſſe dixerimus, quàm ſi per imprudentiam ab aliquo deiectus ad humum, pedibúſque conculcatus fuiſſet. In iniurijs etenim diſceptandis illud eſt perpetuum, vt conſideremus, quâ mente illas quiſquam intulerit. At quod ignorantia facit, illud præpenſam malitiam habere non poteſt, niſi damnum illatum delectatio aliqua ſubſequatur, quæ occultam in nobis prodat nocendi voluntatem. Vnde ſequitur eſſe quoſdam, qui iniuriam facere non poſſunt; vtpote furioſos, & impuberem, qui doli capax non eſt: vt nec qui per iocum percutit, vel hominem liberum occidit, dum putat eſſe ſeruum ſuum.

Hæc autem, de quâ loquimur, iniuria fit re, aut verbis. Re verò dupliciter, vt verberibus, vel geſtu. Verbis etiam dupliciter, vt dicto, vel ſcriptis. Tantóque in odio fuit apud priſcos, vt cum duo eſſent actionum genera; priuatarum vnum, quæ priuato ad damnum aliquod reſarciendum concedebantur; alterum publicarum ſiue popularium, quæ cuiuis è populo tanquam reipublicæ nomine competebant: Εἰς τὸν ὑβριστὴν quidem publica ſemper intentabatur, quàm Græci κατηγορίαν appellarunt, idque nullâ factâ ſponſione, ſiue in litis euentum depoſitâ pecuniâ, quæ in alijs iudicijs interuenire ſolet. Vnde meritò in primâ contra *Stephanum* de falſo teſtimonio dixit *Demoſthenes* ſe δίκην non potuiſſe intendere, quia bello αἱ δίκαι ſublatæ eſſent: ſed ὑβρεως γραφὴν γράφεσθαι. Nam è multis τῶν κατηγοριῶν ſpeciebus, καὶ γραφῶν

vna

vna fuit, quæ definiebatur cuiusdam publici iudicij ſpecies, cum vel publico, vel perinde vt publico, quis alterum iudicio perſequeretur.

Videtis igitur apud illos omnium *Græcorum* ſapientiſſimos, dignitatis atq; exiſtimationis conſeruandæ tam ſollicitam fuiſſe curam, vt in alijs delictis contra priuatum commiſſis, illi tantùm experiri liceret, qui læderetur; in hoc quidem quiuis è populo ius perſequi poſſet, tanquam ſi tota Reſp. inde laboraret. Contumelias autem alias leuiores, alias atrociores eſſe oportet. Et illos non eſt dubium alijs mitiora, grauiora alijs ſupplicia conſtituiſſe. Sed hîc hæremus. Quippe & ipſa vetuſtas, & tot tantæque rerum perturbationes non ſolùm ipſas leges, ſed & ſingula pene legum monumenta corruperunt. Tantùm apud *Iſocratem* pro maledicto vnico multam quingentarum drachmarum infligi legimus. Cùm igitur octo drachmæ vnciam argenti conſtituant; vnica verò vncia valeat quinque ſolidos Anglicos; tùm quingentæ drachmæ faciunt in noſtrâ monetâ 312. ſolidos, & quatuor octauas vnius ſolidi; id eſt, quindecim libras, duodecim ſolidos, & ſex denarios. Hoc ſi vnici maledicti precium ſit; quid de pluribus? quid de falſis? quid de pulſatione? quid de verberibus, vulneribúſq; adiunctis exiſtimandum eſt? Certè vt *Pythagoras* ex *Herculis* ſtadio pedem eius, ex pede tibiam, ex tibiâ cætera membra, atque adeò ipſam corporis ſtaturam eruiſſe dicitur: non aliter nos certiſſimis coniecturis vnici maledicti ſupplicium ad atrociorum contumeliarum pœnas longè grauiſſimas tanquam manibus poterit conducere.

Dicite mihi iam, ſi *Martinus* apud *Athenienſes* vixiſſet, & ſingula maledicta, quibus libellos ſuos refertiſſimos videmus, quingentis drachmis lueret: quod patri-

patrimonium, quamuis ampliſſimum, tot mulctis poſſet ſufficere? Nollem quidem vel *Martiniſtarum* omnium tantas eſſe copias; quia tum non conuiciorum, ſed ferramentorũ, tormentorum, maximarúmq; legionum periculum, non *Epiſcopis*, ſed *Elizabethæ* noſtræ, atque *Angliæ* (prôh malum) ab illis pertimeſcendum eſſet, quam illi quotidie nituntur per ſanctiſſimorum Antiſtitum latera configere.

Sed obſoletiora hæc relinquamus, & ad ius *Romanum*, legéſque quibus vtimur, propiùs accedamus. Et certè ſi nihil aliud eſſet, quod *Romanorum* animos aduerſùs huiuſmodi Rabulas atq; Scurras nobis oſtenderet: duæ tamen huius iudicij circumſtantiæ hoc optimè depingunt. Primùm etenim in actione iniuriarum, vt in iudicijs criminalibus, plenam probationem expectabant; cùm in reliquis priuatorum hominum controuerſijs, ſaltem non nimij præiudicij, cum iuramento partis tantùm ſemiplenam exigerent. Deinde, cùm animus atque voluntas iniuriam inferentis perpenderetur; nec quiſquam iniuriam facere iudicaretur, qui cum dolo & contumeliâ non faceret: hoc etiam apud illos receptum fuit, vt quæuis iniuſtæ vel fatuæ cauſæ allegatio dolum iniuriantis perpurgaret, iudiciúmque aboleret. Vtriúſque circumſtantiæ rationem hanc eſſe arbitror; quòd cùm Condemnatio in hoc iudicio nominis iacturam irrogaret; *Romani* quidem exiſtimationem liberorum hominum tanto in precio habuerunt, vt delicto vindictam apertiſſimè non flagitante, potiùs abſoluendo binorum hominum dignitatem integram ſeruandam duxerint, quàm vnius tantùm reſarciẽdam, alterius penitus deperdendam. Illa enim Ciuilis prudentiæ ratio eſt, vt (quantum poſſit) vniuerſæ ciuitati proſpiciat. Illud autẽ ſi per hominum nequitiam non liceat, vt (ſaltem

ſaluis iuſticiæ neruis, quibus illa ſolùm continetur) quàm plurimis conſultum eſſe velit: & tum demum, cùm vel plecti ciuem, vel iuſticiam violari ſit neceſſe; tardè quidem & inuitò (tanquam medicus ad vrendum atq; ſecandum) ad animaduerſionem auſteriorem, imò auſteriſſimam vixque admittendam accedat. Prudentiſſimis Romanis charam eſſe liberorum hominum exiſtimationem nihil meo iudicio probat manifeſtiùs, quàm illæ leges, quę non ſolùm iniuriam patientibus, ſed & eorũ cognatis & amicis neceſſarijs iniuriarum actionem concedunt. Nam & ſponſus ad hanc, propter contumeliã ſponſæ factam, admittitur. Ita vt ex vnicâ iniuriâ tribus interdum actio competat, nec vnius actio per aliam conſumatur: vtputa vxori meæ, quæ eſt filiafamiliâs, iniuria facta eſt; mihi, patri eius, & ſibi ipſi, iniuriarium actio datur.

Sed iſtis ſic poſitis, progrediamur iam ad ſupplicia, quæ leges iniuriantibus infligunt. Hìc autem pro circumſtantiarum varietate diuerſæ conſiderationes eſſe ſolent. Alia enim eſt leuior (vt ſuprà dictum eſt) alia atrocior, prout iniuriandi modus, vel locus, tempúſue, in quo fit; vel perſona, quæ læditur, videtur expoſcere. Atque hoc leges decemuirales, ſiue duodecim tabularum ſatis explicant. Quæ quamuis ipſæ maximâ pro parte interciderint: earum tamen quædam veſtigia apud *Aulum Gellium* adhuc conſpiciuntur, qui *Sextum Cæcilium*, contra facetos quoſdam *Phauorini* lepôres earum tabularum ſententiam defendentem, inducit his verbis: *Sed enim ipſum vide, quod in iniurias factas quinque & viginti aſſibus ſanxerint* (loquitur autem de duodecim tabulis) *non omnino omnes (mi Phauorine) iniurias are iſto pauco diluerunt, tametſi hæc ipſa paucitas aſſium graue pondus aris fuit. Nam librarijs aſſibus eâ tempeſtate populus vſus eſt.*

est. Sed iniurias atrociores, vt de osse fracto, non liberis modò, verùm etiam seruis factas, impensiore damno vindicauerunt. Quibusdam autem iniurijs talionem apposuerunt. Et paulò post: *Si reus, qui depacisci noluerat, Iudici talionem imperanti non parebat, æstimatâ lite Iudex hominem pecuniæ damnabat. Atque ita si reo & pactio grauis, & acerba talio visa fuerit, seueritas legis ad pecuniæ mulctam redibat.*

Sed hæc in desuetudinem abierunt. *Non enim ignoramus* (vt inquit idem *Gellius*) *legum oportunitates & medelas pro temporum moribus & Rerumpub. generibus, ac pro vtilitatum præsentium rationibus, próque vitiorum quibus medendum est, feruoribus, mutari atque flecti, neque vno statu consistere, quin vt facies cæli & maris, ita rerum atque fortunæ tempestatibus varientur.*

Ex quibus perspicimus non tantùm antiquari leges 12. tabularum ab *Athenis Romam* post exactos Reges adductas; sed etiam ex ipsis temporibus necessarias oriri causas, vel saluberrima sanctissimáque decreta permutandi. Vnde tandem effectum est, vt omnium istius generis iniuriarum vindicta sub Prætoris edicto comprehenderetur; quo constitutũ est, vt iniuriam passi eam æstimarent; vtq; Iudex aut tanti reum condemnaret, quanti iniuriã passus æstimasset; aut minoris, si sibi videretur. Verba autem edicti, ex quibus hoc constat, sunt huiusmodi. *Si quis aduersus ea fecerit, prout quæq; res erit, animaduertam.*

Atq; hinc oriuntur illi gradus iniuriarum, qui pœnarũ diuersitates inducũt. Non tãtùm etenim suadet ratio naturalis, sed & experientia docet, contumelias infinitis penè modis minui vel exaggerari. Nam in verborũ conuitijs multum interest, quis statim se resipiscat, an perseueraueritz in priuato domicilio coram paucis testibus, an in theatro, multis spectãtibus atq;

audientibus ſcommata iaciantur : Seruus ſit, an liber; Plebeius an Nobilis; Priuatus an Magiſtratus; neceſſarius an alienus; qui iniuriam patitur. Illa etenim *Theodoſij, Arcadij*, atque *Honorij* conſtitutio, quantamcúnq; lenitatem atque clementiam præ ſe ferat: implicitè tamen ſeueritatis iudicium manifeſtiſſimum continet. Verba ſunt hæc. *Si quis modeſtiæ neſcius, aut pudoris ignarus, improbo petulantíq; maledicto nomina noſtra crediderit laceſſenda, ac temulentiâ turbulentus obtrectator temporum noſtrorum fuerit, eum pœnæ nolumus ſubiugari, neque durum aliquid, nec aſperum volumus ſuſtinere : quoniam id ſi ex lenitate proceſſit, contemnendum eſt : ſi ex infamiâ, miſeratione dignum: ſi ab iniuriâ, remittendum. Vnde integris omnibus hoc ad noſtram ſcientiam referatur, vt ex perſonis hominum dicta penſemus, & vtrum prætermitti, an exquiri debeant, cenſeamus.* Vt etenim illorum opinioni potiùs adhæreamus, qui [*remittendum*] id eſt, condonandum dicunt; quàm illorum, qui [*remittendum*] id eſt, Prætori ſupplicij cauſâ relegandum interpretantur: tamen quòd *ad ſcientiam ſuam referri* Imperator velit iſtiuſmodi homines maledicos; non ego hoc impunitatis cauſâ conſtitutum eſſe crederem, præſertim cùm ſtatim hęc addat, *Vt ex perſonis hominum dicta penſemus, & vtrum prætermitti, an exquiri debeant, cenſeamus.* Vtcúnq; etenim lenitatem principe digniſſimã omnes affirment, ipſíq; principes omniũ maximi clariſſimíq; clementiam ſuis titulis & epigraphis intexuerint: nemo tamẽ omnium, qui in aliorum iniurijs propulſandis tam eſt ſollicitus, ſuam dignitatẽ maieſtatémq; tãtum negliget & contemnet, vt cuilibet in popinis ac lupanaribus eandem exagitandam permiſerit. Illius igitur Conſtitutionis hanc ego ſententiam eſſe arbitror, vt qui ob quamcunque cauſam Imperatori maledixe-

rint,

rint, quamuis mortem, aut ad minus exiliũ mereãtur: quod tamen vnius homunculi maledicta vindicare principis non tantum interſit, quantum inſidiarum coniurationúmque explorandarum quaſlibet occaſiones arripere; non primo quoque momento iſtos maledicos plectendos Imperatores duxerunt, ſed ad ſe potiùs perducendos, ſuóque arbitratu vel leuiter, vel ſeuerè pertractandos; vt experirentur an à leuiori aliquo motu, vel occulto malo conuicia proceſſerint. Atque hæc cauſa eſt, cur aliquem in apertis inſidijs comprehenſum non ſtatim interficiendum Principes ducunt; ſed ad acerbiora ſupplicia conſeruandum: Quia iam quaſi filum habent, quo ad tectioris coniurationis quaſi labyrinthum conducantur; quo temere abrupto, *Minotaurum* ipſum non adhuc aſſequuti, viam fortè perderent. Quare ſi verum ſit, quod audiuimus, ſatellites Principis *Orangiæ* non ita pridem in carcerem eſſe coniectos, quòd coniuratorem pilam plumbeam in eum è bombardâ mittentem in ipſius Principis conſpectu trucidaſſent; non ſine ſummo conſilio hoc factum eſt. Siquidem apud Coniuratores frequentiſsimum eſt; eum, qui ſcelus perpetrandum ſuſcepit, facinore peracto, ſtatim traijcere, ne reliquos facinoris ſui conſcios prodat atque detegat. Atque igitur cùm priores inſidias Princeps euaſiſſet, alterum ſimili modo eum aggreſſum ad pœnas exquiſitiores (quamuis fruſtra) viuum reſeruarunt.

Vtcunque igitur rebus ita permittentibus nihil ſit, quod Principis maieſtatem magis augeat, quàm clementia atque lenitas: tamen nemo omnium Reges ita obtuſos atque ſtupidos eſſe cupit, quin cauſam & originem maledicentiæ ad ipſorum aures delatæ ſedulò quidem perquirant; & deinde, ſi leuis ſit, remittant: ſin periculoſa, tanto puniant vehementiùs,

quanto magis Reip. ſalus ab ipſorum, quàm aliorum vitâ dependeat. Quid enim? Diſſolutior in iſtos nebulones indulgentia, ciues alios in immodeſtiam pelliceret, principúmque actiones in aſsiduum opprobrij periculum induceret, illuſtriſsimorúmque hominum conditionem infimâ plebis fece deteriorem redderet. Hæc fortaſſe recens eſt prędictæ conſtitutionis interpretatio; ſed tamen talis, qualis rationis momento, doctiſsimorúmq; virorum autoritate non caret. Cùm etenim leges ſuperiùs allegatæ, multæque aliæ diſtinctionem iniuriarum inducant, propter perſonarum differentiam, quæ eas patiuntur: tum quæ petulantior, quæ nequior eſſe poteſt, quàm quæ ſacram principis perſonam conſpurcat atque violat?

Sed cùm ex inferendi modo contumeliam incrementum capere dixerimus; conſideremus, quam rationem *Martinus* hîc ſibi potiſsimùm ineundam eſſe duxerit. Non temulẽtiâ ductus ornatiſsimos Epiſcopos noſtros tam vehementer inſectatus eſt (quamuis ſi hoc gratum homini foret, illum aliquando temulentum eſſe non negarem) ſed malitiâ, ſed dolo potiùs, furioſiſsimáque calumniandi libidine percitus, viris innocentiſsimis, etiam in dignitate conſtitutis, non pepercit. Non enim vnum aut alterum maledictum ſibi excidere paſſus eſt, ſed inuitâ quaſi Mineruâ, neruos omnes intendit, fauces ſuas impudentiſsimas defatigauit in illorum exiſtimatione deludẽdâ, quorum è ſtatu pietas ipſa religióque non minimè dependet. Libellum iam tertium nuperrimè diſſeminauit improbiſsmâ ſcurriliſsimáque nequitiâ pleniſsimũ; plures minitatur, nec deſtiturum ſe pollicetur, ſi non priùs hanc Miniſtrorum æqualitatem, id eſt (vt ego interpretor) nudam, ſterilem, informem Eccleſiæ noſtrę vaſtitatem, fœdiſsimámq; religionis cõfuſionem,

& vniuersalē à Christo fidēque defectionē inuexerit.

At quam pœnam huic tam crassę, tam impiæ, non iam dicam contumeliæ, sed blasphemię leges constituerunt? Sane quidem de tantâ támque exquisitâ vesaniâ nunquam cogitarunt. Sed libellorum autores iure Pontificio flagellantur. At huius canones contemnunt, diríque deuouent. Iure ciuili: *Si quis famosum libellum siue domi, siue in publico, vel quocunque in loco ignarus repererit; aut corrumpat priusquam alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum. Si verò non statim easdem chartulas vel corruperit, vel igni consumpserit; sed vim earum manifestauerit: sciat se quasi authorem huiusmodi delicti capituli sententiæ subinganduin.* Item alibi. *Si quis librum ad infamiam alicuius pertinentem scripserit, composuerit, ediderit, dolóue malo fecerit, quo quid eorum fieret: etiamsi alterius nomine ediderit, vel sine nomine; iubetur ex lege esse intestabilis.* Eâdem pœnâ tenetur is, qui δυσέλιγμον, aliúdue quid sine scripturâ in notam aliquorum produxerit. Iniuriarum etiam condemnatum infamem esse tam leges, quàm doctores vbique prædicant. Leges etiam istas non tanquam gladium in vaginâ reconditum sopitas iacuisse, sed vsu perpetuo quasi coruscasse multorum historicorum libri satis indicant. Quibus testibus *Augustus* famosorum libellorum, quos ad traducendos homines à quibusdam scribi acceperat, inquisitionem fieri, & repertos in vrbe ab *Aedilibus*, extra vrbem à singulorum locorum præfectis comburi iussit; atque in autores animaduertit. *Domitianus* etiam huiusmodi scripta, quibus primores viri atque fœminæ notabantur, aboleuit, ídque non sine autorum infamiâ. Etiam asperiorem se præbuit in *Hermogenem Tharsensem* Historicum, quem ideò vltimo supplicio affecit, quòd in historiâ suâ figuratis quibusdam, obliquis, & ambi-

ambiguis sermonibus vsus esset, qui in suam aut aliorum contumeliam trahi & accommodari poterant.

Sed *Martinus Domitianum* tyrannum fuisse dicet. Certè si sic omnia feciſſet, in numero bonorum principum certissimum locum reperijsset. Dempto enim ac diminuto honore atque probitatis opinione, quid tandem salui est? Conuicium molestius esse vulnere, liberi & ingenuj dicunt: & sunt, qui mori potiùs cupiunt, quàm nominis sui facere naufragium. Poeta *Næuius* ob nimiam in scribendo maledicentiam, cùm contumeliam propositam non haberet; ab ipsis quidem *Triumuiris* in vincula coniectus est, & in carcere aliquandiu tenebatur. Sed maledicendi licentia & improbitas adeò processit, vt lex *Romæ* per *Censores* lata fuerit, quâ eiusmodi probra ac maledicentia reprimerentur. Quod ab *Horatio Flacco* demonstratur, qui in Epistola ad *Octauium* refert veteres *Romanos* irato animo atque ægerrimo tulisse à poetis lacerari. Vnde fuit illis hæc quoque cura (inquit)

Conditione super communi, quin etiam lex
Pœnaq́, lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Describi, vertêre modum, formidine fustis
Ad bene dicendum delectandumq́, redacti.

Sed vt hoc *Martini* non vulgare maledicendi genus esse perspiciatis, qui in Episcopos tantâ cum acerbitate inuectus est; audite, quid autor probatissimus refert de *Constantino* illo Magno Christianæ fidei patrono longè celebratissimo. *Cùm multi* (inquit) *Episcopi loco sententiæ indignas finitimorum Episcoporum criminationes deferrent, ac libellis prodendis causas ab eo cognosci postularent: tum Constantinus (libellis in sinum sine vlla lectione coniectis) ita perrexit: Deus vos Sacerdotes constituit, & potestate de nobis iudicandi affecit. Et ideò nos rectè iudicamur à vobis, vos autem nefas est ab hominibus iudicari.*

iudicari.

Quid hoc est monstri? *Sarmatiam*, an *Angliam* incolimus? Christi religionem, an αὐθροποφαγον barbariem atque feritatem profitemur? qui *Martinistas*, id est sanctissimorum Episcoporum indignissimos carnifices inter nos viuere patimur? Quos augustissimus ille *Constantinus* (non tam propter imperium totius orbis, quàm religionis atque fidei synceritatem admirabilis & suspiciendus) non ad tribunal suum legitimè sisti posse censuit: illos nos cuiuslibet impudentissimi Scurræ conuicijs obijcimus & exponimus. Aut ego fallor, aut hæc truculentissimam atheismi pestem regno nostro minitantur. Fides enim nostra iampridem vacillare cœpit, cùm plurimi nusquam consistamus, nullam opinionem diu retineamus; sed diruamus quotidie, quod ædificauimus; & hostem quemcunque zizania falsæ doctrinæ purissimo veræ religionis tritico immiscere, vel clarissima luce patiamur.

At inquit *Martinus*; Quid tantum sęuis in hominem, qui verè loquitur? Veritas criminis dolum excusat. Interest enim Reip. peccata nocentium esse cognita. Herclè non est *Martinus* in fingẽdis mendacijs, quàm in peruertendo iure calumnioſior. Nocentem infamare per leges potest, at non famosis libellis, at non nisi coram Iudice; vel si extra ius, non ex contumeliæ, non ex doli proposito. Respondet *Martinus*, Ego non dolum, sed reformationem cogito. Mentienti non creditur, ne iurato quidem. Tunè hominum moribus rerum veritatem definiendam esse prędicas? Negas. Quid igitur hominum improbitatem arguis, cùm potiùs doctrinæ labes ostendere debeas? Tunè feres tuam religionem tuorum moribus examinari? Tum quidem pulchram religionem defendes. Nam ego tuorum vnum vxoris suę filiam grauidam feciſſe,

alium execrandam Sodomiam perpetrasse, duos alios alternas vxores constuprasse noui. Prolixus hîc esse possem, si rumores leuiusculos cum *Martino* consectarer. Sed ego non solùm istorum nomina adhuc celabo, sed & aliorum multa scelera prætermittam, quæ ad aures meas non incertissimis rumoribus allata sunt. Non etenim mihi statutum est cum *Martino* in lacerandis hominum famis contendere; cupio in sceleratissimorum mimorum vitijs euulgandis tam esse parcus, quàm fuit ille profusus in sacratissimorum Episcoporum existimatione conuellendâ.

Sed quid, si non vera sunt, quæ istis viris affingis? Quid, si falsissima? Quid, si ne suspicionem iustam ferre possint? Fatebere te calumniæ pœnas meruisse? Siquidem calumniari in criminalibus nihil aliud est, quàm falsa crimina dolo malo intendere; aut in fraudem alicuius falsum testimonium conficere. Quapropter vinculis multò strictioribus teneris, quàm si verè, minùs tamen legitimè contumeliam tot viris præclarissimis inusisses. Siquidem iniuria excusationem humanę fragilitatis nonnunquam habeat: Calumnia verò, nisi in hominem iam anteà desperatum & ab omni spe derelictum non cadat. Meritò igitur Rex ille prudentissimus *Agesilaus*, τὰς διαβλήτους μᾶλλον, ἢ τὰς ἐλπίδας ἀμείους, μείζω ζημίαν ἡγεμόνος φίλων, ἢ χρημάτων στερίσκεσθαι. Pœnam autem calumniæ frontis inustionem & notam fuisse *Plinius* in *Panegyrico* significat, cùm scribit; *Neque vt anteà exanguem illam & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas suas rideant; sed spectent paria damno præmia.* Quod intellexisse quoque videtur *Cicero* in suâ *Rosciânâ* hisce verbis: *Sed si hos iudices bene noui, literam illam, cui vos vsque eo inimici estis, vt etiam alias omnes oderitis, ita vehementer*

ter

ter ad caput vestrum affigent, vt posteà neminem alium, nisi fortunas vestras accusare possitis.

Sed leges recentiores duplicem habent calumniæ considerationem. Nam alteram in ciuilibus faciunt iudicijs, alteram in criminalibus. De Ciuilibus ita Prætor est locutus. *In eum, qui, vt calumniæ causâ negotium faceret, vel non faceret, pecuniam accepisse dicitur; intra annum in quadruplum huius pecuniæ, quam accepisse dicitur; post annum simpli, in factum actionem dabo.* Ita vt qui per Calumniam alterum non defraudauit, sed defraudare voluit, eâdem pœnâ teneatur, quâ manifestus fur, bonorúmque raptor violentus; quippe quòd in vtrisque eadem est doli vis; vtcunque Calumniatores tectiùs ambulant, suísque præstigijs legum austeritati sæpiùs illudant.

Sed & super hęc ciuilia iudicia, etiam criminaliter ad vindictam publicam Calumniatores rectè postulantur. Nam tenetur pœnâ Talionis, etiam lege *Iuliâ* Repetundarum, & iudicio concussionis, nonnunquam etiam lege *Iuliâ* de vi priuatâ, & ex *S. C. Volusiano*, & lege *Corneliâ* de falsis, acsi capitalem fraudem cuiquam machinati sint, de Sicarijs. Postremò *S.C. Turpiliano*. Atque ita variè pro modo & varietate delicti plectuntur. In criminalibus verò Iudicijs, Calumniatoribus pœna lege *Remmiâ* irrogatur, cuius meminit *Cicero* pro *Sexto Roscio*, & *Valla* libro tertio, capite septimo. Illa olim ferè pecuniaria fuit, sed hodie in publicis iudicijs est similitudo supplicij: vt quod alijs calumniosè creare moliti sunt, ipsi luant. In priuatis verò & extraordinarijs criminibus extra ordinem pro qualitate delicti puniuntur. Ita vt quorumcunque criminum *Martinus* Episcopos nostros falsò accusauerit, siue publicorum, siue priuatorum, si delicta illa certam pœnam sibi habeant

à legibus constitutam, eâdem pœnâ plectendus sit: Si incertam & Iudicis voluntati permissam; tum Iudicis, id est boni viri arbitrio coercendus. Exempli causâ, si quemquam adulterij falsò doloséque criminatus sit, adulterio; si furti, furto; si hæresis, hæresi tanquam per iuris fictionem teneatur. Quippe quod supplicium illis, si fures, adulteri, vel hæretici essent, debitum, & infligendum est; in illius caput falsò illos accusantis, Prætorum decreta transmiserint.

Herclè non fronte, quàm toto corpore duriorem *Martinum* dixero; non linguâ, quàm crumenâ luxuriosiorem; si tot mulctis supplicijsque, quot hîc sibi contraxit, sufficere possit. Videtis igitur (adolescentes) hunc hominem omnium Rerumpub. çtatúmque legibus tanquam ferreis catenis vndique comprehendi. Restat tantùm commune Ius huius regni, quod quia mihi minus est familiare, Iusticiarijs nostris prudentissimis fideliter exequendum potiùs relinquam, cùm *Martinum* deprehenderint, quàm hîc fusiùs explicandum: præsertim cùm mihi sit animus ostendere non quantum corporis periculum, sed quàm immensam mentium vestrarum iacturam horum libellorum lectio vobis afferre possit.

NVnc tandem videre liceat, *Martinus*, non quàm peritus artifex sit suæ disciplinæ, non quàm eruditus theologus: sed quantus sit Christianus potiùs, & an à Deo sit; bonique viri institutum cum çquissimâ sacrarum literarum normâ quàm aptè conueniat. Turpe enim est tantas támque inauditas in Ecclesia Christianâ mutationes cogitare, & ipsius Christi exemplum in rebus emendandis minimè sequi. At nunquam ille Rerumpub. motus conabatur, nũquam vel tyrannicæ potestatis despicationem exoptabat,

nun-

nũquam hominis cuiuſquam famam verbo violabat. Doctrinæ ſuæ ſanctimoniam tam innocenti morum candore temperabat, vt totus vitæ ſuæ curſus longè clariſſimum charitatis & patientiæ ſpeculum eluceat. Hæ etenim duæ ſunt virtutes, à quibus vberrimi dulciſſimíq; fidei vitæque chriſtianæ fructus efflorescunt, & vniuerſa profeſſionis noſtræ ratio continetur. Siquidem altera nos erga Deum & vicinum ardentiſſimo dilectionis feruore conciret; altera duriſſimos quóſque cruciatus propter *Chriſtum* & libentiſmè ſubeat, & fortiſſimè ſuſtineat. Hijs duabus ſi totum officium hominis fidelis definiatur; tùm qui neutrâ earum coloratur, oſtentationem fortè aliquam religionis inanem & Phariſaicam præ ſe tulerit; ſed ſolidum & purum Euangelij ſuccum non adhuc deguſtauit, nec veram fidei ἐμπειρίαν vnquam perſenſit.

Martinum me deridentem videre videor, quem impudicos libellos ſuos ad veræ Theologiæ trutinam reuocare intelligit: quippe quem tam inſtitutũ ſuum, quàm progreſſus totius operis facilè demonſtrat nihil minùs, quàm vel religionem, vel charitatem ſomniaſſe. At quorſum tunc tam multa de *Correctione* tùm perſonarum, tùm rerum eccleſiaſticarum? Quorſum? ſtupidum & inſenſatum me eſſe oportet, qui hæc interrogem, ac ſi neſcirem *Martinum* atque omnes ſui ſimiles in omne nefas eſſe proiectos, ad religionem extirpandam ipſius religionis puriorem ſpeciẽ prætendere, quidlibet audere, quoſuis ſanctiſſimos Domini vnctos conuicijs proſcindere; quod ſacrum eſt, violare ac proſtituere, vt ad illam ἀναίδειαν confuſionem tandem peruenire poſſint, quam diu iam expetiuerunt, & quotidiè machinantur. Siccine eſt, *Martine*? Stuporem hunc tamen charitati noſtræ, velim, ignoſcas: quòd illa me ſuadebat eccleſiaſticæ diſciplinæ

reformationem nemini tam frequentem in ore fuisse, qui religionis præcepta contemneret. Et, si hanc culpam mihi condonaueris, in mercedem tibi promittã, me in posterum depositurum illam, quam habebam tuæ vel religionis, vel pietatis opinionem. Sed si tuæ impudentiæ tam concinnum & decorum existimes, illorum pietatem eleuare, qui ex sacro Dei verbo tibi litem intentant: liceat tamen de tam insigni prauitate tuâ monere iuuenes Academicos, ne forsan (vt est natura hominum nouitatis auida) tuis ineptijs illud tẽporis impendant, quod honestiori sanctioríq; disciplinę tribuendũ est. Quamuis quę grauior fuerit iniuria tot adolescentibus & natis & educatis ad laudatarum rerum scientiam; quàm diffidere, ne tam ludicris & insulsis nugis capiantur? Est tamen imbecillitas huius ætatis ad lapsum procliuior, & neminem vnquam tam indoctum, tam absurdũ, tam perditum hæreticum vlla ætas tulit, qui non aliquem suæ vesaniæ fautorem inuenit, non aliquem defensorem reliquit. Et vt verè fatear, quod sentio; peruenit ad aures nostras suspicio non leuis aliquos esse vestrum, quos illius ineptiæ tenent irretitos. Quæ pestis si repserit paulò longiùs, & medullas aliquando ceperit; actum est ilico de bonis artibus, quarum studio iam antea flagrauistis; actum est de modestiâ vestrâ, morúmq; probitate, cuius summam laudem aliquando meruistis; actum est de illâ expectatione vestrorum omnium, & ipsius reipub. nostræ, quam ad literarum perfectionem, vitæq; summã integritatem iam diu sustinuistis. Non igitur ægrè feratis (eruditi Iuuenes) hanc nostrã monitionem vtcunq; superfluam, minúsq; necessariã. Siquidem illa tum amoris erga vos, tum erga vtrámq; Academiã pietatis meæ expressam testificationẽ habeat; in quibus non solùm religionis nostrę constanti-

am,

am, ſed & totius reip. fœlicitatem collocare ſoleo.

Duplex hîc mihi occurrit conſideratio: quarum altera eſt de modo atque ratione illius, quam *Martinus* in ſe ſuſcepit, inquiſitionis: altera de veritate criminum, quibus viros multos omni laude dignos, déque eccleſiâ noſtrâ optimè meritos onerauit. Quamobrem ponamus priore hoc loco ſingulas illas criminationes eſſe iuſtiſſimas, quas ſacris Epiſcopis aliiſq; eminentiſſimis eccleſiæ noſtræ paſtoribus affixerit: Quærere tamen liceat, quod diplôma, quæ autoritas eſt, quâ fultus *Martinus* tot reos vno impetu pro tribunali ſuo ſiſtat? Spiritus. At ſanè immundus. Chriſtiana libertas. Pſeudochriſtiana fortaſſis; Siquidem Chriſtiana non eſt, quæ ab ipſius *Chriſti* dogmate tam turpiter aberrat. Ipſe ſaluator humani generis Deus atque homo ad legis *Moſaicæ* ceremonias antiquandas nõ deſcendit, niſi miſſus à patre. Diſcipuli eius non ſunt illũ ſequuti, priuſquã vocarentur; nõ manus ad meſſem animarũ iniuſſi poſuerunt. Nullus ſubſequutus eſt *Apoſtolus* vel pius miniſter, qui vel extraordinariã miraculis illuſtratã, vel ordinariã ſuã vocationẽ oſtendere non potuit. Vnicus eſt *Martinus* inter omnes ab initio mundi ſaltẽ bonus, qui nõ accerſitus in Domini vineam irrepſit, omnia in eadem pro arbitrio ſuo, id eſt, vix boni viri, mutaturus, diſpoſiturus.

Quid enim? Extraordinariam vocationẽ, *Martine*, iactitas? At calumnias: mendacia, atq; impias vociferationes tuas video; miracula tua non video. Niſi hoc forſan ſit miraculũ, tuam impudentiã ipſam impudẽtiæ idęam ſuperaſſe. Sed quid? Ordinariam vendicas? At tum ab illo ſerpẽtino genere te parùm diſcrepare oportet, quod teſtatur *Herodotus* nõ naſci, niſi corroſo priùs, & exeſo materno vtero. Neſcio quantas habes gratias ſpirituali patri tuo ſi quis tibi manus impoſuit;

sed agis certè perexiguas, cùm illum ne fidelium quidem cœtu dignum existimes. Arguis etenim eum iniustam, inutilem, planéq; Antichristianam autoritatem vsurpare; siquidem hoc loco cunctos Episcopos habes, crassâq; malitia occæcatus non vides te sic tuam propriam functionem, si quam habeas ecclesiasticam, euertere.

Cedo tandem, *Martine*, vocatus nè accessisti ad hoc opus tam egregium? Si minùs, non sine fœdâ temeritatis atque impietatis notâ in alienas, præsertim Christi possessiones irruisti. Cùm etenim nulla vel infima quidem & abiectissima totius humanæ vitę functio reperiatur, quam probè vel laudabiliter quisquã tractare potest, qui ad eam præparatus, & instructus aliquo modo non accesserit: tùm sanè summum illud augustissimúmq; munus vel scripturas interpretandi, vel næuos ecclesiæ perpurgandi; nemo nisi iam profligatus in omne nefas, planéq; desperatus, proprio motu ac immundis (quod aiunt) manibus in se suscepit. Illud etenim *Pauli* perpetuum est, & immutabile: πῶς δὲ κηρύξωσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν. Quibus verbis beatus *Apostolus* non solùm viros sanctos ad euangelij prædicationem immediatè suscitatos; sed perpetuam illam atque ordinariam ministerij deriuationem ab ipsis *Apostolis*, successionémq; comprehendit. Quoniam igitur stupenda illa atque extraordinaria vocandi ratio cum ipsis Apostolis quasi mortua sit; nemóque ab illorum temporibus, saltem probus, rerum diuinarum negotijs sese immiscuerit, nisi sacri cuiusquam Episcopi manibus antea susceptis, ac persensis: tum *Martinus* aut ostendat tempus, locum, autorem suæ institutionis; aut saltem ab ouili, tanquam truculentus lupus, aut canis rabidus, arceatur.

Si vocatum se venisse *Martinus* dicat; quid tandem

vineam

vineam Domini depopulando graſſatur, vt aper è ſyluâ? Quid ab eiuſdem laboris ſocijs ſe ſegregat & diſiungit? Quid ſacram hanc, antiquam, & ædificatam ab ipſis Apoſtolis Eccleſię noſtrę ſtructuram tam fœdè peruellit ac diſcerpit? Nullum aliud inde præmium illi expectandum eſt, quàm formidoloſa illa atq; horrida conuiuæ reiectio, quem *Matthæus* non indutum veſte nuptiali, procubuiſſe memorat. Huius farinæ ſunt, quos Diuus *Iohannes* ait *exijſſe à nobis, ſed è nobis non fuiſſe*. Si etenim *Martini* conatus ad ſingulas impuritatis atque nequitiæ notas à *D. Iudâ* deſignatas, tanquam ad Lydium lapidem, reuocemus: hominem ante tot ſæcula, in eius temporis hæreticis & nebulonibus, non ſolum εἰς ἀνήρ, ſed ad viuum depictum, minutiſſimiſque quaſi partibus efformatum reperiemus. Irrepſerunt illi: *Martinus* ſe ingeſſit. Illi dominationem contempſerunt: *Martinus* eam pedibus conculcat. Illi de hominibus in autoritate poſitis malè ſunt locuti: *Martinus* ſacrorum Epiſcoporum exiſtimationem multis iniuriarum hyperbolis lacerat, & conuellit. Illi, quæ ignorabant, blaſphemabant: *Martinus* damnat, quę captum eius ſuperant. Sed progrediamur. Dicit *Iohannes*, Ἐν τούτῳ φανερὰ ἐστὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου· πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Deprehenſum planè hîc *Martinum* mihi tenere videor, cùm è duobus alterum ſit neceſſarium; nimirum vt vel amorem ſuum erga fratrem oſtendat; aut ſaltem à Deo ſe non eſſe confiteatur.

Martinus, ſi ſibi ipſi fidem adhibeamus, à Deo eſt; ſed reuerendiſſimi patres Epiſcopi charitatem eius deſiderant. Quippe quos vniuerſos *Antichriſtos* appellat; ſingulos penè maledictis ſuis impuriſſimis, falſiſſimiſq; configit. Sed (vt inquit *Paulus*) ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. Aut igitur *Martinus* Epiſcopos non

amat illos, quorum existimationem tantum lædere cupit; aut saltem tantum amat, vt ardoris æstu quodam abreptus (sicut amicorum aliquando mos est) in obiurgationes erumpat. At euersionem, exiliũ, pernicié́mq; singulis minitatur. Incitatissimus hic feruor esse debet, qui cupit occidere quos amat. Sed vnde (quæso) tantus tanti támque chari amici stomachus? Ab assiduis forte delictis Episcoporum. Quos procul dubio sæpiùs impingentes grauissimus *Martinus* clementer, humanissimé́q; monuit, nec tamen ad bonam frugem sic reuocare potuit, quin ad nequitiam fierent quotidie proniores. Re verâ *Christus* rectissimam omnium monendi rationem nobis proponit apud *Matthæum*, hijs verbis: Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα, ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοὶ ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. Amicissimos, prudentissimos, sanctissimósque reprehensionis gradus hoc saluatoris nostri præcepto contemplamur; quos si se *Martinus* obseruasse ostenderit, dicam sanè illum esse probiorem, quàm putaram.

Libenter igitur scire cupio, quando nostrum *Archiepiscopum Cantuariensem* in aliquâ muneris sui functione titubantem, vel in aliquo vitæ officio claudicantem inter se & illum, vel ascitis testibus admonuerit? Quando apud aliquos Magistratus ecclesiæ personam repręsentantes accusauit? Solenniora fortasse sunt hæc, & non solùm altiorem indagationem, sed & pleniores probationes expoſcunt. Magis compendiariam igitur viam *Martinus* duxit persequendã; & non vel priuatas monitiones, vel testes, vel Iudicem aliquem morari, sed ipse potiùs omnes partes agere statuit; &, vt accusator, testis, atque Iudex in angulo

& gurguſtio (neſcio quo) tot viros innocentiſſimos indictâ cauſâ, condemnare; deinde ſententias ſuas calumniæ nequitiæque refertiſſimas in vulgus (ſic vt videtis) efferre atque publicare. At diuus *Paulus* charitatis ſpecioſiſſimam imaginem ipſiſſimis ſuis coloribus depictam nobis reliquit, cum dixerit: ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται. ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. In quas ſingulas charitatis proprietates *Martinus* impegit, vt tandem nauiter impudens eſſe, omnes omnium nequitias ſuperare, & ipſum diabolum ſpirare videatur. Oſtendat etenim mihi *Martiniſta* vel omnium pertinaciſſimus, magiſtrum ſuum vel vnicum in vtróq; libello ſuo veſtigium Apoſtoli preſsiſſe, & vincat.

Cùm igitur ex ſacro Dei verbo didiceritis illum à Deo non eſſe, qui fratrem ſuum oderit, inſectatur, atque iniurioſè mordet; *Martinum* etiam intelligatis non in plebeios aliquos Chriſtianos, ſed in ipſos exercitus Chriſtiani ductores malitię ſuę virus tam iniquè, tam turpiter eructaſſe: quid eum tam aſſiduè legitis (Adoleſcentes?) quid in muſæis veſtris tam ſollicitè retinetis, & occultatis? Quid non eijcitis potiùs, atque *Neptuno* vel *Vulcano* deuorandum primo quoq; momento traditis? Multi quidem autores, illíque minimè contemnendi viliorem apud vos habent exiſtimationem, quòd ſanctam & ſynceram *Chriſti* doctrinam vbíque non obſeruant. *Martini* igitur libellos non ſolùm doctrinam *Chriſti* non obſeruantes, ſed impugnantes, & (quantum fieri poteſt) obruentes, ſpernite, fugite, condemnate. Sed odium *Martini* in integerrimos iſtos eccleſiæ noſtræ præſides, & alios nonnullos honeſtiſsimos eiuſdem alumnos vnuſquiſque veſtrum facilè viderit. Nemo tamen malitiæ ſuæ

vehementiam, atque acrimoniam ſatis pro dignitate ponderare poteſt, qui ipſorum virorum, in quos tam magna ſæuit, naturam, doctrinam, & ſanctitatem cognitas non habet.

Omnes quidem ipſe non noui. Multi etenim ſunt ab vtráque Academiâ in valdè diſiunctas iſtius terræ regiones iam olim profecti. Sed de aliquibus illorum, quorum conſuetudo mihi perſpectior fuit, nihil dubitabo vobis quod ſciam, exponere. Sic autem exponam, vt loquar tantùm, quod ſciam; nec tam ipſorum gratiam captare, quàm religionis iam nutantis atque vacillantis cauſam ſubleuare videar. Illud autem non peſſimè fit illorum hominum famam exiſtimationémque propugnando, quos â religione perſiſtentes, iſti verſutiſſimi ſalfarij cunctis viribus ſuis cõtendunt in voraciſſimum inuidiæ publicæ gurgitem præcipites deturbare & immergere.

Archiepiſcopus igitur *Cantuarienſis* (in cuius oculos *Martinus* tam furioſè inuolat) *Cantabrigiæ* iuuentutem ſuã in Collegio primùm *Penbrochienſi*, deinde *Petrenſi* tranſegit. Vbi quidem vixit tam laudabiliter, vt non citiùs ad virilem ætatem perueniret, quàm ad publicam Theologiæ lectionem, ac paulò pòſt ad præfecturam Aulæ *Penbrochienſis* deueheretur. In Scholis epiſtolam ad *Hebræos*, ac ἀνακεφαλαίωσιν diui *Iohannis* expoſuit tantâ cum admiratione omnium, vt peritiſſimos omnium Theologos in illis oraculis eruendis ſi non ſuperare, ſaltem adæquare iudicaretur. Collegium ſuum tam prudenter, tam iuſtè, támq; temperatè gubernauit: vt illa domus, licet ſcientiarum laude ſemper florens, viríſque doctiſſimis ornatiſſima, tantum ſplendorem diu non continuerit, ſed ad Collegium ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis emiſit, tanquam ad celſius theatrum, vnde virtutes eius longiùs elucere,

atque

atque conſpici poſſent. Quam prouinciam ſic adminiſtrauit, tanquam vitæ totius anteactæ rationem abſolutiſsimam exactiſſimámq; cunctis reddere cogitaret. Iam etenim cùm in luce & in omnium oculis cum Magiſtratu verſaretur; cùm libros contra tranſmarinas quaſdam nouitates huc inductas conſcriberet; cùm roſtra ſæpiſſimè aſcenderet; cùm quotidianis *Academiæ* negotijs ſemper intereſſet, plerumque etiam præeſſet: illis literarum, prudentiæ, iuſticiæque fructus in ſingulis ſuis actionibus declarauit; quos Deus vel dilectiſsimis ſuis ſeruis vendere, niſi pro multo ſudore, multis precibus, perpetuáque bene viuendi conſtantiâ, non ſolet. Non ita multò pòſt ad Decanatum *Lincolniæ* ſic deuenit; vt ab ipſâ illâ dignitate expeti, nõ eam expetere videretur. Hunc etenim cum altero magiſtratu ſic retinuit, vt vtriuſque loci cœtum aduẽtu ſuo mirificè ſemper recrearet; diſceſſu męſtiſsimũ relinqueret. Sed hîc tantas virtutes diu quieſcere honores paſsi non ſunt. Euocarunt etenim ad Epiſcopatum *Wigorniæ:* cùm recedentem illum inuſitata ſuorũ multitudo non comitatu tantùm, ſed & infinitâ lachrymarum vi proſequeretur. Sex annos *Wigorniæ* ſic præterfluctus eſt; vt inde nihil *Cantuariam* præter famam integerrimam, & intimum totius prouinciæ *Cambricæ* amorem exportaret. Ad ipſam μητροπολιν tandem huius imperij non ambitio, non prenſationes, non corruptelæ; ſed virtutum ſuarum fama, ſed literę, ſed vitæ ſanctimonia perduxerunt. Quo in loco tam pręclarè ſe geſsit, vt *Martini* falſiſsima crimina in vitam eius innocentiſsimam, caſtiſsimámque collata ſtatim concidant; vtque ignis in aquam coniectus, continuò reſtinguantur.

Alter eorum, quorum exiſtimationẽ contra *Martini* impetus mihi defendendũ officiũ etiam mihi meũ

imposuit, est *Episcopus Lincolniensis*; pro quo satis est dicere *Martinum* ipsum, & curiosissimum morum alienorum inuestigatorem, & austerissimum censorem de eo nihil posse conqueri, nisi quòd illud locutus sit, quod nunquam est locutus. Etsi etenim ipse mellitissimæ illi concioni non interfuerim, vnde virus tam pernicioſum hęc aranea suffurata sit: ex testimonio tamen satis locupleti mihi constat, patrem illum ornatissimum in toto sermone suo nihil tale protulisse. Sed ad particulares illius calumnias descendere penitus esset infinitum.

Animaduertite igitur (obsecro) quis hic sit, cui *Martinus*, ne bono cuiquam probatóque viro parceret, impudentissimum mendacium affigere non dubitauit. Illum puerũ honestissimi sui parentes eduxerunt ad illud *Aetonæ* gymnasium celeberrimum; vbi paucis annis in Grammaticæ studio positis, & iam summâ spe factâ tum ad eloquentiam, tum ad alias scientias laudatissimas, in regale Collegium *Cantabrigiæ* merito suo cooptatus est. Illic, si bene memini, duodecim plus minus annos consumpsit. Quo in loco non diu vixit, priusquam naturæ bonitatem, vitæ integritatem, multásque literas omnibus comprobasset suis, exteris etiam commendasset. Fuit etenim ita sine dissimulatione pius, sine leuitate comis & vrbanus, sine profusione ingenuus, sine acerbitate grauis, sine iactatione doctus; vt cùm omnes iucundissimo suo consortio summopere delectaret; adolescentes tamen, si in quos incideret, effusiores, solâ suâ præsentiâ, tanquam frænis in officio continuerit. Vnde factum est, vt sibi forsan opportunè, cunctis tamẽ eius Collegij socijs prępropere, *Cantabrigiam* relinquere putaretur. Eadem etenim ætate, in qua vulgare studiosorum genus fundamenta Theologiæ vix pone-

re

re ſolet, ille factus eſt Euangelij prędicator, ídque tanto cum ommium applauſu, vt maioribus ſuis facilè anteponeretur; ijſque qui ſubſequuturi eſſent, vix vllam imitandi ſpem relinqueret. A *Cantabrigia* ad *Aetonenſes* reuerſus eſt, quibus tunc haud tam iucundus fuit illius aduentus, quàm paulò pòſt moleſta diſceſſio. Illis etenim parietibus tantæ virtutes ſic deliteſcere non potuerunt, quin ſtatim ad Aulam Regiam illarum fama euolaret. Ita vt ad Eccleſiam *Vindiſorienſem*, & ad *Aulam* Principis eueheretur. A quo die quod ſubſequutum eſt temporis, in luce totius Reip. ſic tranſegit; vt *Martinus*, etſi maledicendo ſe ruperit, iuſtam aliquam reprehenſionis cauſam in iſto non inuenerit.

Tertius, de quo ſtatueram aliquid dicere, eſt *Pernus*; qui licet timiditatis notam infœliciorem non euaſerit: fuit tamen doctiſſimus, afflictis fidelibus benignus, & Academiæ *Cantabrigienſi* amicus maximè neceſſarius. Nam non ſolùm viuus in illius occupationibus ſe conſumpſit; ſed mortuus non contemnenda ſuę beneuolentiæ monumenta (ſi vera ſit fama) teſtamento ſuo reliquit.

Quartus eſt *Copcotus*, cuius virtutes vobis (*Cantabrigienſes* apud quos viuit) ita ſunt perſpectæ & cognitæ; vt noſtra oratione, niſi in *Oxonienſium* gratiam, non egerent. Tantùm igitur hoc dico: illum eſſe virum innocentiorem, doctiorem, probiorem, & vndique digniorem; quàm vt in Chriſtianâ Rep. mimicis iſtis ludibrijs exponi debeat. Et certè ſi quid ſit, vnde noſtra Eccleſia apud exteras malè audiat; hoc eſt, quòd in *Martiniſtis* iſtis exagitandis & cohibendis, plures *Copcoti* ſedulitatem non imitentur. Sic enim fieri poſſet, vt Eccleſia noſtra breui conualeſceret, & priſtinos vigores recuperaret; quam nunc ægram,

gram, collapſam, & quaſi intermortuam conſpicimus.

Quintus atque vltimus eſt, vir omni laudum genere præſtantiſſimus, *Coſinus*; qui ſanè pluribus non eſt cognitus, quàm probatus. Et niſi *Martinus* efferata nimis calumniandi libidine prurijſſet; eum ſanè, ſi non honoris cauſâ, nunquam appellaſſet. Non ita multi ſunt anni, cùm *Cantabrigiæ* viueret in Collegio *Trinitatis*; vbi quidem omnes, qui vehementiori literarum ac virtutis ſtudio commouebantur, illum, tanquam exemplum, ſibi imitandum propoſuerunt. Siquidem tam multiplici doctrinarum varietate claruit, vt nihil penè eſſet erudito homine dignum, in quo ille magnos progreſſus non fecerat. Quod in illo tanto fuit admirabilius, quia nunquam in ſtudio fuit tam immenſus, quin in ingenuas proborum hominum congreſſiones, honeſtáſque recreationes, horas quaſi fucciſiuas elargiretur. Ita fuit vrbanus, vt vel infimis affabilem ſe præſtaret; ita prudens, vt cum grauiſſimis ſenibus non iniuriâ compararetur; ita probus, vt nulla vnquam vel leuiſſima grauioris delicti ſuſpicio vitę eius adhæſerit.

Hoccine virtutis præmium (Adoleſcentes?) hij ſunt induſtriæ, atque ſtudij noſtri fructus; vt quemadmodum vnuſquiſque eſt maximè vir doctus; ita nequiſſimorum rabularum conuicijs plurimùm laboret atque configatur? Deus bone: Non poſſum, quin exclamem, O tempora, ô mores.

Elizabetha noſtra omnium, quæ vnquam in *Europâ* vixerunt, principum religioſiſſima, prudentiſſima, iuſtiſſima, fæliciſſima, iam triginta annos integros clauum florentiſſimæ noſtræ Reip. tenuit; Religio ab exteris nationibus quaſi exulans, tot annos apud *Anglos* ſe collegit, atque recreauit; tam altas radices egit,

git, támque pulchros progreſſus fecit: & tamen nec *religioſa Elizabetha*, nec *Elizabethæ religio* prauiſſimorum nebulonum ſcelera ſic coercere, aut comprimere poteſt, quin aliquis quotidiè exurgat dæmoniacâ phreneſi percitus, qui & decreta *Elizabethæ* ſanctiſſima, & venuſtiſsimam religionis ſuæ fabricam conculcare audet, & obterere. Quis dubitat ſuccenſere nobis Deum Opt. Maximum, & peſtem omnium atrociſsimam Religionis confuſionem ceruicibus noſtris impendere; quos diuturna pax, quâ iam diu nos perbeati ſumus; Euangelij libera prędicatio, quâ omnes nationes facilè ſuperamus; perpetuum fidei orthodoxę ſemen, quo per totum terrarum orbem celębramur, ſic confirmare non potuerunt; vt iſtis Eccleſiæ Chriſtianæ perturbatoribus atque hoſtibus, operam, facultates, atque adeò latera noſtra obijciamus? Habemúſne iræ diuinæ clariſsimum exemplum in *Korah*, *Dathan*, & *Abiram* contra *Moſen* & *Aaron* concitatis, eorúmque autoritatem diuino conſilio ſtabilitam detrectantibus: & nos Eccleſiæ Chriſtianæ reliquias quaſi è naufragio reſeruatas, atque in hanc noſtram Inſulam appulſas, illorum faucibus vel quibuſcunque viribus ſaltem legitimis eripere dubitamus, qui illas quotidie deuorare cupiunt? Eóſque eoúſque excreſcere patiemur, vt nec diſciplinâ cohiberi, nec armis opprimi potuerint?

Sed hæc non tam aptè veſtris, quàm magiſtratuum noſtrorum auribus conueniunt. Reprimam igitur me, quantum potero; & illud agam, quod veſtra ætas atque educatio potiſsimùm ſuadet.

Cùm internam fidei puritatem externæ noſtræ actiones apertiſsimè declarent; tum nihil certè apertius, quàm *patientia*. Vnde Chriſtus miſerrimis dolorum anguſtijs obrutus, cęcidiſſe quidem ad humum,

sed non ingemuisse tamen legitur. Diuus *Paulus* infinitas, crudelissimásque ærumnas patientissmè sustinuit propter Euangelium. Etiam *D. Iacobus* in Epistolâ suâ non sui tantùm temporis Christianis; sed & nobis, & futuris etiam omnibus Prophetas in exemplum τῆς κακοπαθείας, καὶ τῆς μακροθυμίας commendauit. Etiam ipse Saluator apud *Lucam* nos iubet ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Ac si moneret sub ipsâ cruce lætandum esse nobis, atque exultandum. Si denique continuam Ecclesiæ fideíque propagationem ab ipsis Apostolis ad hodiernum diem deriuatam contemplemur: nullum signum manifestius fidei orthodoxæ, vel veri martyrij certius argumentum, quàm *patientiam* reperiemus.

Sed ipsam effigiem Christianitatis verisimæ, mihi videtur ad viuum depingere *Tertullianus* in suo Apologetico, cùm ait: *Externi sumus, & vestra omnia implenimus, vrbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum. Sola vobis relinquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiã impares copijs, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam disciplinã magis occidi liceret, quàm occidere? Potuimus inermes, nec rebelles, sed tantummodò discordes solius diuortij inuidiâ aduersus vos dimicasse. Si etenim tanta vis hominũ in aliquem orbis remoti sinũ abrupissemus à vobis, suffudisset vtiq; damnationẽ vestrã tot qualiumcunq; amissio ciuiũ.* Quibus verbis grauissimus ille Christianorũ patronus seditionis ac tumultus suspicionem illis inflictã diluit, & abstergit; apertissiméq; declarat tantas illis temporibus fuisse fidelium multitudines, quantę non solùm pugnando, sed tantùm deficiẽdo illud imperiũ in summas angustias adducere potuissent: cruciatibus tamen & tormentis, quæ tum plurimùm fæuiebant, sic frangi illos nõ posse, quin toleramtiâ potiùs animabus, quàm fugâ corporibus suis prospicerẽt.

Ecquid

Ecquid potest huic disciplinæ magis esse contrarium, quàm doctrina *Martinistarum*? Christus verberibus enecatus os suum cõtra sanguinolentos illos carnifices non aperuit: Isti ne appellati quidẽ fremunt & obmurmurant. *Paulus* in ęrumnis suis se delectauit: hij in nullâ fortunæ fœcunditate conquiescunt. Reliqui priscorum temporũ Christiani pacem communẽ vitę suę prętulerunt; isti sine tumultibus & plebis commotione vitam sibi duram ac acerbam putant. Ita vt, si illis permitteretur quod optãt; boni viri mihi videãtur non tantùm externam administrationis Ecclesiasticæ formã mutaturi; sed & ipsa Christianę religionis fundamenta peruersuri; nouámq; nobis & inauditã; atq; huic, quàm à Maioribus nostris acceptã tenemus, cõtrariã legis & Euangelij rationẽ inducturi. Quid multa? Date mihi, quam vultis, è sacris scripturis morũ atq; vitę regulã; & ego facillimè vobis ostendam, quàm turpiter, quàm flagitiosè *Martinus* eandem transiliuit. Cuius tã crassis ineptijs si qui sint vestrũ, qui decipiãtur; illos certè quidẽ & Academiâ, & literis, & beatissimo hoc vitę genere prorsus indignos existimauero.

Vnicum iam mihi restat telum, quo *Martinus* necessariò feriendus est, imò verò consternẽdus. *Malum non est faciẽdum, vt bonum inde veniat.* Hoc spiritus sanctus. At *Martinus*, vt munificam suam, quam nobis effinxit, pulcherrimámq; Ecclesię formam assequatur; censet quidem viros quosq; innocẽtissimos non solùm in famæ, sed & vitę suæ discrimen pertrahendos; arma sumenda; quascũq; Respub. non permiscendas tantùm, sed & diripiendas, atque dissoluendas; furias ipsas ab inferis excitandas; nullum deniq; scelus facinorosum & immane non perpetrandum. Non dubitauit certè furcifer ad defendendam nequitiam suam, calumniosas istas fictiones fucatâ pietatis specie delibuere,

Diuúmq; *Paulum* prætendere, *Omnibus omnia factum, vt omnes lucraretur.*

Sed dicit *Augustinus, hæc compatiendo Paulum feciſſe, non mentiendo.* Fit enim quíſque tanquam ille, cui vult ſubuenire, quando tantâ miſericordiâ ſubuenit, quantâ ſibi ſubueniri vellet, ſi eſſet ipſe in eâdem miſeriâ conſtitutus. Itaque fit tanquam ille, non quod fallit illum; ſed quia ſe cogitat, ſicut illum. Vtcunque igitur hic veterator vobis imponere ſtudeat exemplis *Abrahæ*, Obſtetricum *AEgyptiarum*, *Rahab* meretricis, Patriarchæ *Iacob*, *Dauidis*, *Pauli*, vel *Petri* denique atque *Barnabæ*, veſtráſque acies huiuſmodi præſtigijs perſtringere: vobis hoc ſit perpetuum antidotum, huiuſmodi ſcilicet: facta vel aliquid ſignificare μυστικώτερον quàm ipſa litera indicat; vel ſaltem, vtcúnque ab hominibus ſanctis perpetrata, diuinæ iuſticiæ diſplicuiſſe. Spinæ etenim ficus non producunt; nec quod malum eſt, aliquid non malum ſuâ naturâ gignit. Hij autem pacem eccleſiæ dirimere non reformidant; dum imaginariam ſuam, friuolam, & phantaſticam diſciplinam ſtabilire confidunt. Ecquid eſt vitæ communi pernicioſius, quàm non quid, ſed quare quid faciamus, perpendere? Hoc etenim cuiuſuis facinoris impunitatem daret, cui ſpecioſam cauſam aliquam prætexueris.

Sed dicet mihi aliquis; Viris iſtis ſanctis & ſpiritu ſancto refertiſſimis lapſus ſuos concedemus; & vnici *Martini* facta ad tam ſeueram trutinam reuocabimus, quòd feruentiſſimo diſciplinæ ſuæ deſiderio abreptus, in iuſtam nonnullorum reprehenſionem inciderit? Huius ſanctitatem illis cancellis circumſcribemus, vt quod omnium integerrimis aliquando cõtigit, illud huic tantùm denegemus? Hoc certè durum eſſet, & auſterum nimis.

Sed

Sed aliud eſt (Adoleſcentes) ex imbecillitate, aliud ex malitiâ delinquere; aliud in vitâ labi ſemel, aliud nequitiâ veſci, totámque vitam in ſcelus profligare. Libros autem *Martini* qui legit, nihil aliud reperiet, quàm perpetuatum conuitium; ſic autem vibratum, vt facilè videas ad huiuſmodi ſcurrilitates conquirẽdas, totam eius vitam theatris illis Londinenſibus, & leuiſsimis ſcenis, vel ſcurrarum & nepotum circulis inſidiatam.

Hic itaque mimus impuriſsimus illo in loco apud homines literatos eſſe debet, vt de rebus Eccleſiaſticis balbutiens ac diuinis audiatur? Difficile eſt dicere, maiori dolore, an admiratione me percellerent illa noua, cùm primùm audirem tantam eſſe leuitatem nonnullorum Academicorum; vt non ſolùm *Martini* libros ſummâ cum delectatione legerent; ſed eius etiam defenſionem (quamuis timidiorem) in ſe ſuſciperent. Vt enim eſt homo flagitioſus & impurus; ita certè omnium, quos vnquam noui, ſtupidiſsimus. Quid? Voluptatem legendo quæritis? Illam apud alios multò ſuauiorem dulciorémque inuenietis. Vtilitatem? Hic miſerrimam, calamitoſiſsimámque paupertatem vobis omnibus meditatur. Scientiam atque eruditionem? At *Martinus* literis ne quidem colorari videtur. Virtutem, vitęque ſanctimoniam? Huius libelli viam ad ſcelus atque nequitiam docent. Primum etenim veſtigium ad effrænem illam, ac deſperatam vitæ prauitatem eſt, ſuperiorum, præſertim illorum qui animarum noſtrarum curam habent, contemptus atque deſpicatio. Quod cùm vos ſemel rectè figere *Martinus* viderit; deinceps ad craſſam moroſiſsimámque φιλαυτίαν perducet; quæ ſi mentes veſtras vel leuiter tinxerit, ſtatim vos tanquam turbine correptos, vel vt milites *Vlyſſis* à *Cyrce* faſcinatos, ad peſ-

simam obscæniſſimámq; morum turpitudinem præcipites pellit atque trahit.

Sic *Martinum* hunc, quàm potui veris atque germanis depinxi coloribus (dulciſſimi Adoleſcentes) in quos per Deum opt. max. vos obteſtor, vt puris & ſynceris oculis intueamini. Sic etenim fieri poſſe ſpero, vt monitionis huius noſtræ fructus feratis non ſolùm vobis ipſis; ſed & Reip. noſtræ & eccleſiæ Chriſti iucundiſſimos, vtiliſſimos, atq; ſanctiſſimos. Quos florentes atque exuberantes in vobis vt ego perſpiciam, à cœleſti patre noſtro ſummis precibus contendo per Chriſtum Ieſum. Quorum vtríque cum ſpiritu ſancto, ſit omnis honor & gloria nunc & in æuum. *Amen.*

Totus veſter,

A. L.

M